

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Редагує Комітет.

Річна передплата виносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1.75 руб.
Кожда зміна адреси 50 с. Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.
Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.
Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 42.

Відень, 14-го жовтня 1917.

Ч. 172

Політичне положення в Росії.

Коли московська конференція в значній мірі причинила ся до корніловського контрреволюційного виступу та мало що не викликала горожанської війни, то петроградська демократична конференція заповідає завішення зброї в боротьбі між буржуазійними й соціалістичними кругами російського громадянства. Орган Ради робітничих і салдатських депутатів „Извѣстія“ пише: „Наслідком конференції є тимчасовий парламент, який дасть можливість без горожанської війни допровадити Росію до Установчих Зборів“.

Сей тимчасовий парламент має бути не законодавчим, а лише дорадчим і контрольным органом. Правительство мало-б робити перед сям парламентом періодичні звідомлення про хід справ у державі.

Відносини між правительством і тимчасовим парламентом були предметом довгих переговорів між соціалістами, кадетами та промисловцями; при діяльній участі теперішнього правительства, а особливо самого Керенського почастило досягнути компромісове порозуміння, що правительство невідповідальне перед тимчасовим парламентом, але не може існувати без його довіря. Тимчасовий парламент числитиме 231 членів, з них 110 представників міст і земств.

Утворити коаліційне правительство було дуже тяжко. З початку Керенський хотів скласти кабінет взагалі без порозуміння з Радою робітничих і салдатських депутатів, але се викликало таке обурення на Раді й демократичній конференції, що Керенський мусів почати довгі переговори з соціалістами, кадетами й московськими промисловцями. Наслідком сих переговорів було утворення нового кабінету міністрів, в яким зрештою лишила ся переважаюча більшість його старих членів.

Склад нового кабінету такий: соціалістичними міністрами є — Керенський—президент і верховний командант військ; Нікітін — внутрішніх справ і почти та телеграфу; Малайнович—справедливости; Прокопович—достави поживи; Авксентєв—хліборобства; Івондев—публичних робіт. Несоціалістичними міністрами є: Терещенко—заграничних справ; Коновалов—торговлі та промислу; Бернацький—фінансів; Салазкін—просвіти; Карташев—віроісповідних справ; Кішкін—публична опіка; Смірнов—державної контролі; Третьяков—голова господарської ради при тимчасовім правительстві; Ліверовський—шляхів; генерал Верховський—війни; адмірал Ведеревський—флоту.

Характеристичною для нового кабінету є велика перевага несоціалістичних міністрів над соціалістичними й повна відсутність в нім большевиків і максималістичних елементів соціалреволюціонерів, що стоять під проводом Чернова. Се вказує на те, що радикальні соціалісти лишили ся рішучими противниками співробітництва з буржуазніми елементами.

Ся обставина має тим більше значіння, що большевики й радикальні соціалреволюціонери здобули переважаючу більшість в Раді робіт і салд. депутатів. Головою петроградського комітету Ради робіт і салдат. депутатів вибрано недавно випущеного з в'язниці відомого інтернаціоналіста Троцького; з сімох місць у комітеті чотири належать прихильникам Леніна й Чернова.

Залежність тимчасового правительства від Ради робіт і салдат. депутатів зменшуєть ся утворенням тимчасового парламенту, але ще не відомо, в яким числі большевики будуть в сям парламенті. Правительство має багато причин побоювати ся різкої опозиції большевиків, які і з демократичної конференції не дуже-то задоволені; большевицька „Новая Жизнь“ пише напр. скептично, що „конференція не може дати народови ані землі, ані хліба, ані миру“.

Страйк залізничників, що грозив, а в деякій мірі грозить ще й тепер стати загально-російським, є напевно ділом большевиків. Московський комітет залізничників послав Керенському телеграфічну заяву про те, що коли жадання залізничників, поставлені перед 6 місяцями, не будуть виконані, вони складають всю відповідальність за страйк на правительство. На жаль петроградська телеграфічна агенція не подає нічого про зміст сих жадань, які є певно не самого лишень економічного, але й політичного характеру.

Вияснення загального політичного положення в Росії повинно причинити ся і до вияснення позиції Росії в справі війни й миру. Лондонська часопись „Times“ доносить, що союзники зробили рішучі кроки, щоб довідати ся, що хоче робити Росія далі й які заходи переведе вона для реорганізації війська. Союзники готові принести ще тяжкі жертви, але при умові, що Росія буде тримати ся спільного з союзниками плану.

Відповідю російської демократії на адресу Англії та Франції може бути в деякій мірі резолюція Дана на демократичній конференції, прийнята всіма голосами против одного, яка зрештою повторює відомі засади миру без анексії й контрибуцій, на котрі так мало зважають французькі й англійські імперіялісти. Поза тим резолюція містить поклик до демократії цілого світу бороти ся за повернення загального миру.

Значно важнішою для справи миру є умова, поставлена російською демократією і ніби-то прийнята кадетами та правительством при утворенню коаліційного міністерства, щоб скликати конференцію союзників для перегляду союзних договорів, в якій мали-б узяти участь і представники російської демократії. А се було-б тим потрібніше, що саме справа миру є одним з найбільших джерел ворожнечі між соціалістичними партіями в Росії, а тим самим і великою перешкодою для скріплення революції.

М. Троцький.

З'їзд національностей у Києві.

В з'їзді національностей, що почався 23 вересня у Києві, взяли участь представники Татарів, Грузинів, донських козаків, Лотиськів, Литовців, Жидів і ин., а також члени Ген. Секретаріату, деякі члени Центральної Ради й багато гостей. Почесним головою з'їзду вибрано проф. М. Грушевського. Перше засідання відбуло ся під проводом члена першої Державної Думи трудовика Грузинського й соціаліста-федераліста Бараташвілі. Для участі в працях з'їзду прибув також і представник тимчасового правительства Славінський.

Проф. Грушевський, вітаючи з'їзд, схарактеризував значіння Києва як огнища федеративної ідеї й зазначив, що федеративна ідея, народивши ся у Києві, ніколи не вмирала в українським громадянстві. Тепер стара ідея централізму згоріла разом з монархізмом в очищуючій вогні революції. Далі професор зазначив опозицію зправа та зліва, яку стрічає Ц. У. Рада, що висунула федеративну засаду від перших днів свого існування.

Представник тимчасового правительства Славінський, вітаючи з'їзд іменем правительства, висловив бажання, щоб праці з'їзду були першим основним камінем для утворення нового ладу. Слова Славінського: „Тепер в Росії нема ані великодержавних ані недержавних народів“ стрінуті гучними оплесками. Славінський зазначив, що праця з'їзду, які скликає не лише правительство, але й красві органи, буде знаходити поміч з боку правительства, й висловив думку, що єдина форма, яка забезпечить політичну й національну волю народів Росії, є форма автономно-федеративного ладу. Аналізуючи докладно поняття автономії, Славінський говорив: „Новий лад уже проголошено республіканським ладом, се без сумніву ствердять і Установчі Збори (гучні оплески). Ми маємо вже факт існування автономії. Ми знаходимо ся в столиці фактично автономної України. Сі парістки міцно пішли вгору й на Кавказі і в Сибірі, в Естонії, Лотвії та між козаками. Російське правительство рахує ся з сим фактом, але не уважає себе в праві оголошувати федеративний лад, не перешкаджаючи зрештою працювати над створенням сього ладу на місцях. Далі Славінський повідомив, що правительство утворило під його проводом окрему комісію для вироблення красвої самоуправи. Ся комісія виробить законопроект для предложення Установчим Зборам. Ся комісія уважає своїм обовязком увійти в зносини з усіма народами та краями Росії, щоб узяти під розвагу всі їх автономно-федералістичні змагання і спільними силами зміцнити республіканський лад в Росії (бурливі оплески).

Член Генерального Секретаріату Шулбгін, відповідаючи Славінському, говорив, що наша автономія неповна. Ще не здобуті всі права Генерального Секретаріату. Ми уважаємо завданням Секретаріату працю над утворенням фундаменту, на яким засновується широка автономія України без штучного обмеження її території. Промовець переконаний, що сей з'їзд залише нову сторінку не лише в історії російської революції, але й в історії цілого світу, бо за прикладом Росії підуть у своєї перебудові й инші держави.

Потім виступали представники різних партій, які висловлювали погляди своїх партій на справу автономно-федеративного ладу й на історичний розвиток кожної нації.

Голова Українського Військового Комітету — Петлюра докладно спинив ся на процесі відродження українського народу, що, опираючи ся на робітництві й селянстві, захопив і маси війська. Всюди український рух відбувався під гаслом відданості революції. Але незабаром показало ся, що російське громадянство, а навіть революційна власть не розуміють істоти українського руху. Навіть тепер тимчасове правительство, оголосивши демократичну республіку, не оголосило її федеративною республікою і в с'їм промовець вбачає централізм. Далі Петлюра спинив ся на справі утворення українського війська, необхідність якого викликана змаганням боронити Рідну Землю, а також тим, щоб на Установчих Зборах прислухали ся до голосу Українців. Нарешті голова Українського Військового Комітету говорив, що Росія стоїть на краю безодні й уряту-

вати її може лише зворот до живих джерел бадьорої сили поодиноких народів.

Представник управи козаків південно-західного фронту Долгов протестував проти розповсюдженого обвинувачення козаків у реакційности. „Наша присутність тут виразно говорить про нашу симпатію до всіх поневодених“ — говорив Долгов. Він пропонував з'їздові заснувати міцний союз народів Росії, який був би такою сильною кріпостою, „щоб жадні вітри з болятих низів Петрограду не були йому страшні“.

Грузинський соціаліст-федераліст Бараташвілі закликавав усі народи Росії щиро й дружно протягнути один одному руки та збудувати спільне життє для всіх рівнодержавних народів. Бараташвілі зазначив, що республіканський лад на федеративних основах не може вже задоволити Грузії, яка незабаром скаже і своє слово про самостійність.

На засіданню з'їзду найближшого дня представник ради Союзу козацьких військ Іванов, вітаючи з'їзд від імени цілого російського козацтва, заявив, що воно є живою і життєвою віткою російського народу й має всі дані для самостійного існування. Звернувши ся до представників народів з проханням підтримати на Установчих Зборах козацтво в його змаганнях до самоозначення, промовець заявив, що через ціле козацьке життє, збудоване на найдемократичніших основах, червоною ниткою переходить боротьба проти самодержавя і тому питання про монархію він не буде обговорювати. „Ми, діставши волю, нікому її не віддамо. Єдиний лад, за який ми стоїмо, се демократична республіка на найширших демократичних основах“. Нарешті представник ради Союзу козацьких військ оголосив їх іменем декларацію такого змісту: Демократичну республіку, засновану на основах федерації, треба збудувати на зразок Сполучених Держав Північної Америки; загальнодержавною мовою для всіх народів, що простують до федеративного ладу російської республіки, повинна бути російська мова, але в межах федеративних одиниць повинна бути своя національна мова. Рада Союзу козацьких військ підтримує лише нації, що простують до федеративного ладу російської республіки; признає можливим ліквідацію війни лише по розбиттю пруського мілітаризму й гадає, що тверді основні права народів Росії на самостійне існування можливі лише при існуванні широких національних організацій, злитих в один міцний союз народів Росії („Р'фч“ з 25 вересня н. ст.).

Російська революція й мир.

Під таким заголовком умістила віденська „Arbeiter Zeitung“ з дня 30 вересня с. р. статю, написану „товаришем, що повернув з Росії“, яку отсе передруковуємо у „Віснику“. Статя дає досить повний, хоч подекуди тенденційний образ внутрішніх відносин в Росії, але дуже влучно виясняє значіння російської революції для цілої Європи й впливаючі звідси завдання європейської демократії. Та минуло вже більше півроку, як російська революція бореть ся в судорогах війни, не маючи змоги сама її зліквідувати, а європейська демократія не спішить на поміч. Скрізь багато говорять про мир, але ніде не хотять, чи не мають сили виявити такої волі до миру, яку виявила російська демократія, — не словами, а ділами. Тому не можна не вітати тенденції автора статі, виложеної в останнім її уступі, але боїмо ся, що й сей голос, як багато инших, зостане голосом воїючого в пустині. *Ред.*

Дві сили. Великі мартові події вивели на сцену дві сили, які стали вороже одна проти другої від самого першого дня: демократію з одного боку й буржуазію з другого. Демократія, себто маса робітників, саддатів і селян, зорганізована в радах робітничих та саддатських депутатів і селянських депутатів, найвищим органом котрих є виконавчий комітет робітничих і саддатських депутатів. Сей комітет складаєть ся з півтора ста людей і забирає останнє слово в усіх політичних кризах. Під політичним оглядом представляють демократію три цілком окремі партії: большевики, меншевики й со-

ціялісти-революціонери. Проти демократії стоїть те, що в Росії називають буржуазією, а що в дійсності обіймає ширші круги: а саме не тільки буржуазію, але й генеральство, більшу частину офіцерства й передусім дворянство, земельну аристократію. Під політичним оглядом представляє сі класи виключно партія кадетів, котра від часу революції зовсім змінилася ся. Вона тепер є зборищем цілої контрреволюції: всі партії, що були передтим правіші ніж кадети, пристали нині до кадетів.

Боротьба обох сил. Обидві сі сили — демократія й буржуазія — від перших днів революції відрізняли ся одна від другої. Кадети були з початку за конституційною монархією і лише машині кріси революційних салдатів повернули їх на бік республіки, на що вони пристали, розуміють ся, з затасною думкою знову повернути до монархії, коли республіка не зробить ся засобом „порядку“. Демократія була від першого-ж дня за федеративною республікою, за „Сполученими Державами Східної Європи“, за перетворенням Росії в республіканську союзну державу автономних народів. Буржуазія націоналістична, великоросійська, вона дуже незадоволена всіма уступками иншим народам, Фінам і особливо Українцям, на котрі згодила ся демократія. Для демократії революція була, само собою розуміють ся, зброєю для соціальних змін чи реформ: восьмигодинної щоденної праці для робітників і конфіскації поміщицьких земель в користь селян. Буржуазія бажала, щоб під соціальним оглядом все-зостало ся по старому. Вона надзвичайно обурена на широкий рух робітників за підвищенням платні, а ще більше на фактично вже переведене вивласнення землі поміщиків. Для буржуазії, для прогресивного блоку в Думі завданням революції було повалити нездатний ні до чого царизм, щоб мати змогу з більшим успіхом продовжувати війну; для демократії, для селян і робітників, а передовсім для салдатів революція була революцією проти війни. Ціла історія російської революції від місяця марта очевидно є боротьбою між сими двома силами.

В марті. Власть спершу по формі, на перший погляд дістала ся до рук буржуазії, бо правительство, утворене виконавчим комітетом Думи, було правительством думського прогресивного блоку, до котрого яко єдиний представник демократії, до деякої міри яко контрольний орган вступив Керенський. Демократія таким чином майже не мала ніякої участі в правительстві — на зверхній погляд. В дійсності-ж правительство не мало жадної власти; вся власть була тоді в руках демократії. Во про уряд не було зовсім і мови, старий урядовий апарат основно й цілком скасовано, губернаторів і урядників вкинули до в'язниць, урядові будови зруйнували, акти й документи знищили, поліцаїв і жандармів відослали на фронт; нового-ж урядового апарату ще не було крім рад робітничих, селянських і салдатських депутатів. Вони були тоді дійсною управою, справжнім урядом, там з початку доводило ся дбати про все. Лише сі ради й мали за собою власть салдатів, які безумовно слухали робітничих і селянських депутатів. Отже між формальною властю буржуазії й фактичною всемогучістю демократії повстала очевидна суперечність, котра мусіла повести й повела до явного конфлікту.

В маю. Се стало ся за великих майових днів. Властивого провідника буржуазії Мілюкова за його ноту до Англії й Франції, котра то нота грозила відсунути мир в далеку далечину, усунено й утворено коаліційне міністерство з кадетів, меншевиків і соціалістів-революціонерів. Провідною думкою нового коаліційного правительства було, щоб буржуазія та демократія не виступали більше яко дві ворожі організації, а управляли державою ніби-то в спільній організації. Найвизначнішою особою коаліційного правительства був провідник меншевиків Церетеллі. Але якою необхідною, здасть ся, ні була ся спроба, однаке вона мусіла скінчити ся невдачею. В дійсності обидві сторони були від першого-ж дня незадоволені; незадоволеною була передусім буржуазія. Міністром земельних справ сього правительства був соціаліст-революціонер Чернов; се він утворив ту систему земельних комітетів

по цілій державі, котрі й перевели фактичне вивласнення землі.

Земельна справа. В цілій державі утворено аграрні комітети з представників селян і сі комітети зовсім систематично спинили працю великих земельних маєтків. Селяне вагали ся наймати ся на роботу до великих земельних власників, полонених перестали давати їм до розпоряджистости. А коли велике сільське господарство наслідком припинення наймів не мало більше змоги обробляти землі, аграрний комітет заявляв, що правительство уповноважило його перейняти до своєї розпоряджистости всю необроблену землю. Землю таким способом фактично конфіскували у поміщиків і передавали її для оброблення селянським громадам так, що протягом зовсім короткого часу в дуже великій частині Росії класа поміщиків підлягла конфіскації. А се викликало надзвичайне обурення серед дворянства й буржуазії. Се обурення ще збільшило ся уступками, котрі довело ся зробити салдатам: скасуванням давання чести офіцерам, заведенням при кожному полку й батальйоні салдатських комітетів, котрі з часом все більше почали втручувати ся до службових справ, а почасти й до командування. Буржуазія була таким чином незадоволена з коаліційного правительства. Але неменше незадоволеними були також і маси селян салдатів і робітників, для котрих правительство знову йшло недосить далеко: особливо незадоволеними були салдати тому, що правительство клало межі втручванню салдат. комітетів до командування; селяне ж були незадоволені, бо хоча вони тим безпосереднім шляхом і переводили вивласнення землі, але правительство не хотіло допустити, щоб селяне безпосередно ділили землю поміж себе; незадоволені були також і робітники, бо правительство старало ся обмежити підвищення платні, не допускати великих страйків, а в деяких місцях уживало також і значного натиску, щоб обнизити та зробити поміркованішими вимоги робітників. Загальне незадоволення збільшувало ся ще тому, що буржуазія завзяла ся не тільки що спершу просто розбити коаліцію, але й робити пасивну резистенцію. Кождий буржуазійний міністер нівечий діяльність свого соціалістичного товариша. Так напр. все повставало всякі можливі труднощі й тертя між міністерством торгівлі й міністерством публичних робіт. Виявляло ся все яснійше, що співробітництво обох груп і сил неможливе.

В середині липня настрої на обох сторонах був уже такий, що відносини зробили ся вже незносними. З одного боку кадети нарешті відкликали своїх представників з міністерства, а радикальне крило демократії — большевики (котрих до речі в німецькій і австрійській пресі не відрізняють від максималістів, себто від лівого крила соціалістів-революціонерів) відповіли тоді на се вимогою, щоб ради селянських і робітничих депутатів перейняли правління в свої руки без спілки з буржуазією. Правління мав би перейняти виконавчий комітет рад робітничих, салдатських і селянських депутатів. Отже цілком скидало ся-б з трону буржуазію. Коли-ж рада вагала ся вповнити сю програму, большевики попробували навязати їй се, причім однаке маса поведла большевиків дальше, ніж мабуть вони самі хотіли піти. Діло дійшло до відомого повстання в середині липня. Обложена й загрожена Рада робіт. і салд. депутатів покликала озброєну силу проти робітників же й салдатів. Сей рух здушено силою. Наслідком сього положення відразу змінило ся. Відіпхнені радою робітники зовсім природно не бачили більше в раді своїх представників. Рада зробила ся далеко слабшою у відносинах до буржуазії від того часу, як за радою не стояла більше суцільна сила робітників і салдатів. Революційні полки покарано відсилкою на фронт, рух большевиків здушено, їх газети припинено, їх провідників арештовано. Але сим рада відняла сама у себе силу, бо вона-ж опирала ся лише на революційних полках і робітниках.

Зворот направо. Так повстав зворот направо й довело ся утворити нове правительство. Таким способом дійшло до так званої „диктатури“ Керенського. В дійсності сей чоловік був нічим иншим, як диктатором. Церетеллі й Чернов були тоді може навіть сильніші ніж він, але лишень ім'я Керенського було ще популярне, як у буржуазії, так і у демократії, у першої тому, що він стільки положив праці над при-

верненнем дисципліни в армії, у демократії-ж тому, що він вийшов з її рядів, і тому, що він був одним з тих людей, котрі проводили революційним рухом в місяці марті. Він був єдиною особою, котра могла бути на чолі коаліційного правительтва, взагалі єдиною людиною, котра ще могла назначити міністрів. Таким чином назовні він видавав ся диктатором. Утворене тепер правительтво стояло значно правійше ніж попереднє коаліційне правительтво. Передовсім недоставало провідника демократії Церетеллі. Соціалдемократію представляв лише Скобелєв, задачею котрого яко міністра праці було обниження боротьби за підвищенням платні, для чого, розуміється, не могли обійти ся без соціалдемократа. Але спроба буржуазії викинути найбільш ненависного чоловіка, котрий відважив ся на аграрну реформу, соціалреволюціонера Чернова, не вдала ся; не посміли провокувати селян. Отже тепер почав ся клеветницький похід проти Чернова, очевидно не з тим, мовляв, аргументом, що він конфіскував землю,—такою щирою буржуазія не сміла бути,—але під тим закидом, що він цимєрвальдець, людина, котра хоче окремого миру й відношенне котрої до Німеччини крайно підозріле. Та буржуазія не вдало ся поводити сього чоловіка, імя котрого є символом великої земельної реформи. Прийшло ся лишити його й надалше міністром, а тим самим дозволити й далше провадити аграрну реформу.

Зворот направо, що наступив був за повстанням большевиків, тривав недовго. Вже в короткім часі потім в Раді почали почувати, що вони втрачають підтримку робітничих мас і що вони заженуть усе робітництво до большевиків, коли допустять переслідуванне найбільше революційних військ революції. В Раді знов ясно почало відчувати ся збільшенне сил лівих і потреба енергійнішої політики у відношенню до буржуазії. З другого боку й буржуазія не була задоволена тому, що не позбула ся Чернова.

Московська конференція. Спробою випередити конфлікт, що грозив уже знову, буда московська конференція, котру одначе в Росії зовсім инакше розуміли, як тут. Тут її представляли яко похід націоналістичних елементів буржуазії, а в Росії її пояснювали часто в зовсім іншій освітленю. В дійсности на сій конференції виявив ся замітний зворот наліво нелише в тім, що довкола рад робітничих і салдатських депутатів міцно згуртували ся делегати усяких можливих організацій так, що мали за собою більшість зібрання, але передовсім в промові Керенського, котра приголомшила кадетів своєю енергією. І се могло бути одною з причин завчасного, раптового, невдатного повстання Корнілова.

Замах Корнілова та його наслідок — зворот наліво. Бо коли те повстанне й було задумане заадагєд, то все-ж-таки нема жадного сумніву, що сей чоловік почав висупи занадто завчасу для своїх цілей. Коли він відважив ся на се, крім спекуляції на патріотичний запал наслідком втрати Рими причинило ся до того ще й побоюванне, що Керенський має вже підозрінне і тому знову схиляється до звороту наліво. Спроба Корнілова скінчила ся зовсім нікчемно. Салдати не захотіли бити ся за сього претендента на ролю Бонапарте. До того-ж Корнілов був одиний, хто ще міг підняти ся до такої спроби, бо він був єдиний генералом, що мав ще якусь популярність.

Отже можна було сподівати ся, що за невдачним контрреволюційним повстанням знову наступить ясний зворот наліво. Але се не зараз же стало ся. Керенський спершу утворив нове коаліційне правительтво дуже суперечного характеру. Новий провід воєнного міністерства був без сумніву великим поступом, бо управу армією доручено чоловікови, котрий зовсім противно, як Савінков, — хоча сей останній і був соціалістом-революціонером, але в питанню організації армії йшов цілком з генералами, — не пробуватиме ослабити революційної сили армії. З другого боку соціалдемократія в новім правительстві буда несильнішою ніж в попереднім, а споміж соціалістів-революціонерів тепер нарешті усунено людину, усунути котру так довго й марно намагала ся буржуазія,—Чернова. Але се нове правительтво не могло втримати ся й кілька днів. Відкрита спроба контрреволюції з боку військ Корнілова повалити демокра-

тію сильно зміцнила радикальніші партії серед демократії. Знову придбали сили большевики, а також і серед соц. рев. усе стають сильнішими дієвіші елементи, справжні максималісти. Радикалізація відбуваєть ся нелише серед робітників, що доказує зміцненне большевиків, але також і серед селянства, на котрім опирають ся максималісти, а передовсім серед одягненого в мундури селянства. Серед соціалдемократії, як і партії соц. рев., усе більше поширюєть ся свідомість того, що з методами коаліції нічого більше не почнеш, що нічого иншого не лишаєть ся крім скинення з трону буржуазії та смілої спроби перебрання правління самою Радою роб., салдат. та селянських депутатів. Те, що Чернова тепер нема більше в правительстві, що він виступає проти коаліційного правительтва, дуже багато значить. Бо-ж соц. рев. рішуче найсильніша партія в Росії, вони матимуть більшість на Установчих Зборах, вони проводять серед салдатів і дрібних селян, а серед них група, що йде за Черновим, знову таки найсильніша. Так Рада робітничих і салдатських депутатів мусіла ухвалити скликати демократичну конференцію.

Демократична конференція має рішити, як правити Росією, чи ради мають самі взяти в свої руки правління, чи вони мають тримати ся міцно провідної думки коаліційного правительтва. Якби ні порішили се питання, ясно, що трудности сим лише починають ся; бо з одного боку коаліційне правительтво не може виплутати ся з тих завад, ізза котрих вже розбили ся два коаліційні міністерства, а з другого—диктатура рад робітничих, салдатських і селянських депутатів означає найзавзятішу смертельну ворожість до них офіцерства, дворянства, буржуазії, котрої, розумієть ся, не слід не доцінювати. Треба тільки ясно уявити собі се, щоб побачити, що російській революції грозить надзвичайна небезпека. І се справа, котра обходить нелише Росію, але котра безпосередно торкаєть ся й усіх нас. Бо, що ми мусимо усвідомити собі, так се те, які надзвичайно великі соціалні з добутки російської революції, і те, що значить забезпеченне її для пролетаріату всіх країв.

Здобутки російської революції і їх вплив на сусідів. В Росії тепер нема жадної иншої управи крім самоуправи демократичних організацій, котрі всі вибрані на основі загального, рівного права мужчин і жінок. Ясна річ, що мусить означати для Німеччини й Австрії існуванне такої повної демократії коло їх границі. Щоб ми — з нашими основами на привилєях виборчих правами й нашою бюрократичною, урядничою організацією управи—були в силі утримати ся між демократіями Заходу й Сходу, зовсім неможливо. Німецький робітник не дозволить довший час відмовляти йому того, що мають російські селяне. Забезпеченне російської революції принесе потім російську федеративну державу, національну автономію, що мусить мати зовсім безпосередній вплив для нас в Австрії. Тут не можуть відмовити того, що там є. Подумайте лише про Українців! По цілій без виїмки Росії здійснено тепер восьмигодинний день праці. В залізних шахтах і заводах на Уралі й у Донеччині працюють вісім годин, а в Німеччині й Австрії все ще дванадцять годин! Отже цілком не можна уявити собі, щоб середноєвропейське робітництво, продуктивність праці котрого далеко вища, постійно терпіло та зносило довший час праці ніж російський пролетаріат. В Росії тепер навіть думають про те, щоб восьмигодинний день праці внести яко основне право в конституцію держави! Але найголовніше — земельна реформа. Коли російська революція побідить, не може бути й мови про приверненне поміщичої власности на землю. Подібна революція зробить право на землю основним правом усіх горожан держави, що в Росії легко здійснити, бо Росія має надзвичайні земельні скарби. Се також має величезне значінне й для нас, бо не можна собі уявити, що, коли селяне Поділля й Волині переймуть феодальну земельну власність, аби се не мало жадного впливу на Галичину й Угорщину; не можна собі представити, щоб переворот на білоруській і литовській обласи лишив ся без впливу на Польщу. Нема жадного сумніву, що аграрна революція в Росії, найбільша земельна революція, яку знає історія, мусіла б вплинути й на середню Європу вже

тому, що в той самий день, коли російський і польський селянин дістане досить землі, не будуть надходити більше жадні заробітчани звідти до Саксонії, а без таких заробітчан не може бути й жадного юнкерського сільського господарства в Німеччині на схід від Лаби. Отже певне те, що російська земельна реформа й для нашого земельного ладу, хочая того у нас, чи не хотаять, поставити на денний порядок усі сі питання, котрі разом мусять потрясти взаїмним міжклясовим відношенням сил і вірою в святість власности. Отсе великі соціальні здобутки сієї революції, а звідсім зрозуміле й зацікавленне робітників усіх країв російською революцією, їх інтерес урятувати її, допомогти їй, в чім вони можуть.

Небезпека для революції. В чім же тепер небезпека для сеї революції? Найбільша небезпека для революції — продовження війни.

Коли війна протягнеться ще довший час, се думка кожного в Росії, революція пропала. Господарчий нелад в Росії надзвичайно великий. Однак він має цілком інші причини, як господарчий нелад у нас. В південній Росії хліба лежить досить. Не зважаючи на се, в Петрограді досить часто твердять, що, хоча хлібні карти там призначають не більшу порцію ніж у нас, цілі повіги не можуть зовсім видавати хліба тому, що російські залізні дороги загалом не можуть більше довести збіжжя. Вагони, локомотиви, всі складові частини залізничного матеріалу старіють і зношують ся від уживання їх і не можна їх замінити тому, що там загалом нема жадних майстерень чи підприємств для їх заміни. Старий лад все позабирав для виробу воєнних припасів, стану дорог просте не можна описати. Недавно тому назад один інженер видав розвідку, в якій він доказує, що за два місяці дороги зовсім стануть. Се — перебільшене, але частина правди в сім пророцтві єсть. Число здатних для проводу людей мусить з кожним місяцем зменшати ся. До того прилучаєть ся зле положення фінансів, нелад індустрії, передовсім в гірництві, недостача довірря народу до кредитових інституцій — і все те серед війни! Се такий стан, що він мусить повести до найтяжших господарських криз, а тим самим до анархії й контрреволюції. Але найважніша причина, чому революції не можна погодити з війною, мабуть зовсім не господарська, а передовсім мілітарна.

Коли Росія хоче продовжати війну, вона мусить привернути дисципліну в армії, інакше війна неможлива. Дисципліна-ж в теперішніх відносинах в Росії означає, що революційних саддатів знову віддадуть під команду контрреволюційних офіцерів, себто перетворять армію зі зброї революції в знаряддє контрреволюції. Тепер Корнілов був ще нешкідливий, але тепер же впала й Рига з Якобштадтом. Коли Росія не хоче терпіти дальших поразок, вона мусить привернути дисципліну; але тоді для неї стануть небезпечними контрреволюційні генерали. Коли мир не наступить за кілька місяців, революція пропала. Боротьба за врятування революції є боротьбою за як найскоршим миром.

Чому Росія не робить нічого для миру. Тепер все питають ся: „Чому Росіяне нічого не роблять для миру?“ Миру нині в Росії бажає майже кожний; передовсім же бажає його, вже з почуття самозаховання, демократія. Але треба усвідомити собі об'єктивні перешкоди, які стоять на шляху мирової акції. Передусім ми не сміємо забувати, що першою завадою являєть ся не довіра до Німеччини. Тут в Австрії переконані, що німецьке правительство не хоче нічого крім миру без завойовань. Але в Росії не дуже-то багато людей вірить сьому. Коли німецьке правительство й дійсно має такий намір, воно досі не виявило його ясно. Заграницею читають заяви німецького правительства зовсім інакше, як тут. Коли отже розмова йде про „забезпечення“, читають — Бельгія, а коли говорить ся про „гарантії“, читають — Курляндія. Про Польщу ніхто не говорить, з сям без сумніву помирили ся; але Курляндія є питанням величезного значіння! Лібава — єдиний придатний, вільний від леду балтійський порт Росії! І щоб саме демократія виступила за відступленням Курляндії, ледви чи можна уявити

собі, бо більшість населення Курляндії, Лотиші що дня протестують проти сього.

Найбільшою перешкодою російської мирової акції є господарська залежність Росії від держав порозуміння, особливо-ж від Америки. Державному господарству Росії грозить страшна катастрофа, коли вона не отримуватиме тиждень за тижнем найнеобхідніших виробів індустрії, коли залізничний матеріал і воєнні припаси не достарчатимуть ся постійно з заграниці. Навіть великої задачі демобілізації своєї армії Росія не могла-б перевести без дуже щедрої допомоги її дорогам з боку Америки. Се робить цілу Росію в найвищій мірі залежною, особливо від її головного доставця, Сполучених Держав, і се дуже використовує порозуміння. Жадна людина в Росії не сумніваєть ся, що злочасна офензива против Австрії була простою заплаатою за 40.000 вагонів, котрих доставляє Америка Росіянам, та що кожного тижня робить ся подібні договори. І коли Церетеллі встає й протестує проти ганьби окремого миру, так се конче потрібно, бо саме потрібує Росія, скажемо, пневматичних гальм! До того прилучаєть ся ще й політична залежність.

Японія грає щодо Росії ролю поліцяя порозуміння.

Коли Росія зробить окремих мир в Європі, Англія й Америка дадуть вільну руку Японцям против Росії в східній Азії! Росіяне за часу війни поробили вже Японцям величезні уступки. Тепер Японія не може більше вимагати, бо порозуміння не дозволить їй напасти на союзницю, але коли Росія стане проти порозуміння, дуже правдоподібно, що Японія одержить вільну руку й використає сю нагоду.

Отже Росія, не зважаючи на своє без сумніву щире бажання миру, не в силі знайти шляху до миру.

Робітництво Європи повинно прийти з помічю російської революції. Війна йде далі, а її продовження загрожує російській революції з усіма її здобутками! Тому робітники Німеччини й Австрії, Франції, Англії й Італії мусять поспішити на поміч російським товаришам, напирючи на свої правительства, щоб заключили мир! Побіда російської революції була-б найсильнішою запорукою найміцнішого політичного й соціального поступу в цілій Європі; але російська революція може побідити лише тоді, коли мир наступить скоро! Наша боротьба за мир являєть ся одночасно й допомогою російській революції, вона є рівночасно й боротьбою за забезпечення здобутків російської революції, боротьбою за демократію й національну автономію, за восьмигодинний день праці й за земельну реформу не тільки в Росії, але й в цілій Європі!

Якої автономії і федерації хоче Україна.*)

Федеративний устрій.

Ми не вдоволяємо ся широкою автономією України, а ще хочемо, аби держава, до котрої вона входить, була федеративною: щоб се була федеративна, демократична російська республіка. Чому се важне для нас?

Річ проста. Коли Україна матиме навіть широку політичну автономію своєї національної території, але російська держава, з котрою вона буде звязана, зістанеть ся зцентралізованою державою, то хочби навіть автономія України була забезпечена формально, конституційною хартією, становище її не буде певне й відносини її до Росії не будуть добрі. Наша стара Гетьманська Україна мала широку автономію, була правдивою державою, хоч несурверенною; а як звязала ся з централістичною московською державою, навіть за обостороннім договором, який не міг бути нарушений односторонньою волею Москви, так її ав-

*) Пор. ч. 171.

тономія стала на похилу площу. Доти та автономія була, доти Московщина всі зміни в конституції її переводила не инакше, як за згодою (хоч і вимушеною) самої України, доки настав час, коли московське правительство (за Петра I) почуло себе сильним та й поважило ся зломити свій «трактат Б. Хмельницького» (так само правительство Петра I його називало). Та й зломило. Так і Фінляндія — доти мала свою конституцію, признану їй російським правительством, доки воно її не скасувало. **Тому становище України буде забезпечене й відносини її до російської республіки будуть певні й щирі тоді тільки, як Україна не стоятиме одинцем, а всі часті російської республіки будуть нетільки що автономними провінціями, а державами, звязаними федеративним звязком.**

Федерація, инакше союзна держава (федеративний — союзний по латині) саме означає об'єднання в одній державі кількох держав же. Організація йде або знизу, — коли кілька окремих держав або незалежних громад організують ся в одну державу й віддають дещо з своїх суверенних (верховних) прав загально-державній організації і її органам, а решту сеї суверенности зіставляють собі та своїм місцевим органам, не перестаючи й далі бути державами, неповносуверенними тільки. Або йде згори, коли одностайна (унітарна) держава ділить ся своїм суверенітетом з своїми провінціями й перетворюєть ся в федерацію. Так було напр. з Мексікою, Венецією, Бразилією. В такім переході від одностайної держави з провінціями й колоніями (Ірландією, Канадою, Австралією, Н. Зеландією, Пол. Африкою) до федеративної форми видимо стоїть тепер Великобританія. Буває так і так, в результаті те саме: група держав, над котрими в спільні федеративні органи, що розпоряджають деякими суверенними правами та представляють всю союзну державу наверх перед сусідами. Між правниками-спеціалістами йдуть спори, хто тут властивий посідач державного верховенства — чи держави-члени, об'єднані в союзі, що частину своїх прав передають союзній організації, — чи союзна держава, яка частину свого суверенітету лишає своїм членам для повноти їх місцевого самопорядкування. Інші дотепно пояснюють, що властивий володарь верховного права в такій державі — се народ (а в такій різнорідній державі, як російська, — се народи й області, об'єднані в федерації). — Він частину свого суверенітету передає союзній державі, частину заховує державам-членам.

В отсім пункті, що складові часті союзної держави не являють ся простими автономними провінціями, а таки й далі державами, — вага федеративної організації. Се зазначаєть ся часом і в самій назві федерацій: найбільш звісна з них назва північно-американської союзної держави — «Сполучені Держави Америки» (Соединенные Штаты — штати се значить держави).

Відносини між союзною державою і тими частями-державами, що об'єднують ся в ній, укладають ся дуже різнорідно. Але скрізь переводить ся постанова, що звязь сих держав непорушна, — поодинокі держави-часті, ввійшовши в союз, не мають права виходити з нього, — вони зрікають ся сього права. Назверх, щодо інших держав, союзна держава виступає як одно тіло, — право за-

граничної політики належить тільки до союзної держави, а не держав-частей. Так само провід військовими силами та фльотою держави. Поза тим конституція звичайно вичисляє ті справи, які належать до союзних, федеративних органів, а все невчислене належить до місцевих органів самопорядкування держав-частей.

На практиці помічаєть ся таке цікаве явище: автономні провінції старанно обстоюють свої автономні права від усяких втручань центральної влади й пильнують її поширювати. Але доти тільки, доки загальна державна організація виявляє явну чи укриту охоту до того, щоб накидати їм свою волю. Коли-ж вона щиро зрікаєть ся сих змагань і признає своїм складовим частям, бувшим провінціям, усі права розпоряджати собою, — тоді, утвердивши свою державність і автономність, часті починають навпаки йти до того, щоб установити між собою якомога тіснішу одностайність, невимушену спільність. Так, що можна сказати: до федерації часті держави виявляють охоту до руху від центру, після федерації — йдуть до центру. Се треба мати на увазі супроти ріжних балачок противників федеративного ладу, ніби-то федеративний лад веде до руйни й розділу держави. Германія тридцять злишком літ тому стала федеративною державою і за сей час її державна одностайність не ослабла, а скріпила ся і виявила в останніх літах таку силу організації, внутрішньої звязлості й одности, як ніодна унітарна (одностайна) держава.

Цікаво через те приглянутись устроєви сеї найближчої сусідки-федерації. Вона називає себе «вічним союзом для оборони території й підтримання німецького народу». На чолі союзу стоїть імператор, котрим має бути король Пруссії, але роля його по конституції має бути більш декоративна й тільки фактична вага Пруссії яко найбільшого з членів союзу й особисті прикмети такого імператора, як нинішній, дають йому таку пануючу ролю. Зверхня, суверенна власть належить не йому, а сьому «союзом німецьких володарів вільних міст», що творять федерацію — чотири королівства, шість великих герцогств, п'ять герцогств, сім князівств, три міські республіки й ще одна «імперська область» — Ельзас-Льотарингія. Органами союзного правління являють ся: «союзна рада» й «імперське зібранне» (райхстаг). Союзна рада складаєть ся з делегатів від правительств поодиноких держав союзу, пропорціонально до їх великості, — малі держави посилають по одному, більші по кілька. «Імперське зібранне» (парламент) — з послів, вибраних всею людністю Німеччини простим, безпосереднім і тайним голосуванням. До сих органів належить в широких розмірах законодавство; вони установляють бюджет союзу, податки на його потреби, розмір рекрутського набору для війська. Союз має великі впливи на економічне життя — до його каси йдуть доходи від мита, почт і телеграфів, від імперських (союзних) залізниць (союз має право будувати залізниця по цілій імперії); союзне законодавство установляє норми банкової справи, монету, міру й вагу. Взагалі союзне законодавство захоплює дуже широкі круги — далеко ширші ніж по інших федераціях. Натомісь суд, адміністрація і громадське самопорядкування належить до держав-членів союзу.

При тім єсть деяка різниця між малими й більшими державами: більші правительства самі розпоряджають своїм військом, своєю поштою, залізницями, всею своєю адміністрацією, менші фактично правлять ся імператором і його міністрами. Держави зорганізовані переважно дуже недемократично й перевага в усім життю Пруссії, з її мілітаризмом і аристократизмом, викривлює федеративний устрій союзу. Федеративна російська республіка мусить уложити своє життя инакше.

Федеративна російська республіка.

Ми хочемо, щоб держава, в склад котрої входить автономна Україна, була федеративною демократичною республікою.

Хочемо, щоб вона була республікою: щоб в ній не було ні царя ні якої іншої невідповідальної голови, що мала-б право правити до кінця віку й передавати своє місце, свій престіл по наслідстві своїм потомкам; хочемо, щоб вся власть була в руках людей, вибраних народом на час і перед народом за свою діяльність відповідальних. Сим республіка різниться від монархічних держав, бо в них монарх, хочби обмежений конституцією, — хочби такий, що «тільки королює, а не править», все-таки являється невідповідальною особою і своїх впливів завжди може уживати на те, щоб ослабляти й гальмувати волю народу. Для Росії, в котрій ще стільки зісталося всячини від старого самовласного режиму, що тільки жде, аби за щось учинитись і по маленьку вертати хоч дещо з старого порядку, — монархія не годиться. І тому величезна більшість людей, які цінують новий лад і його свободу, стоять і повинні стояти **тільки за республіку!**

Ся республіка має бути демократична. Як устрій автономної України, так і устрій всієї держави має бути опертий на рівності всіх горожан. Якийсь цenz не повинен мати місця. Як органи місцевого порядкування і автономного представництва, так і законодавні органи республіки повинні виходити з народнього вибору загальним, рівним, безпосереднім і тайним голосуванням. Не має бути під якоюсь укритою формою дано якимсь верствам більше впливу й участі у виборах ніж иншим. Виборче право мусить бути однакове чоловікам і жінкам і починати ся від молодого віку, недалі 20 літ. Щоб не тільки більшість виборців мала голос в представництві, повинен бути даний голос і меншостям через пропорціональне представництво: щоб депутатські мандати розділялися по числу голосів, поданих з цілої області. Щоб не віддати законодавчої та виконавчої влади виключно у власть найсильніших партійних організацій, а залепити народови безпосередній вплив на законодавство, повинен бути признаний йому законодавчий почин — право вносити в парламент чи сойм проекти законів, які мусять бути там розглянені, а ухвали парламенту чи сойму в найважніших справах повинні йти на затвердження народу (се зветь ся референдум). Отсе устрій правдиво демократичний, до котрого маємо йти.

Але республіка повинна бути крім того й федералістична, а не централістична. У Франції, скажім, республіка існує вже більше сотні літ, але вона централістич-

на. Вся власть на місцях в руках бюрократії, чиновників, котрих визначають міністри, — а міністрів призначає більшість парламенту. З кожною переменою в парламентній більшості йде перемена адміністрації. Життя гальмується її впливами. В найдрібніших справах треба чекати дозволу й ласки центрального правительства. Місцеве самопорядкування слабо розвинене та стіснене адміністрацією. Така республіка нас не вдовольить. Ми всі втомлені та знеохочені страшним і прикрим централізмом старого російського режиму й не хочемо, щоб він жив далі, хочби й під республіканським червоним стягом. Ми хочемо, щоб місцеве своє життя могли будувати місцеві люде й ним порядкували без втручання центральної влади. Хочемо широкої місцевої самоуправи, об'єднаної автономною організацією України, й тогож самого бажаємо й иншим народам і областям. А для запоруки того автономного устрою хочемо, щоб автономні краї були не простими провінціями, а членами російської федерації, учасниками її державности. До того разом з нами Українцями здавна йшли инші народности Росії, що й порозумівали ся з нами в тих справах — Білоруси, Литовці, Лотиські, Ести, Грузини й ин. і з ними належить нам і тепер йти до тої спільної мети.

Маємо для неї взірці в федеративних республіках швейцарській, північно-американській, бразилійській і инших. Правда, в них багато не відповідає демократичному ладови. Російську треба збудувати на чисто демократичних підставах, але зорганізувати її не централістично, а федералістично, щоб вона звязала союзним звязком автономні національні території й області яко рівноправні учасниці державного права, щоб зникла нарешті та остогидла різниця між державною нацією і недержавними, щоб усі були державними на своїй землі.

Автономна Україна в федеративній російській республіці.

Представляю собі на закінченні в головних рисах, як мав би виглядати той устрій, котрого ми хочемо.

Україна зорганізується на основах широкої місцевої самоуправи. Місцеве самоврядування дрібної земської одиниці обране загальним, рівним, безпосереднім і тайним голосуванням чоловіків і жінок, буде порядкувати всіма місцевими економічними, просвітними й культурними справами, згідно з загально-державним і українським автономним законодавством і вибирати своїх людей для місцевого завідування (адміністрації). Місцеві народности будуть мати своїх представників у сих місцевих радах і установах. Загальним, рівним, безпосереднім і тайним голосуванням будуть вибирати ся людністю України депутати до Українського Сойму; депутатські місця будуть розділені відповідно підрахункови голосів цілої України, щоб усі партії, течії й національні групи мали своїх представників. Сей сойм порядкуватиме справами всієї України в її етнографічних межах і видаватиме закони у всяких справах окрім тих небагатых, що будуть полишені для загально-державного парламенту й міністрів республіки.

Такі загально-державні справи мабуть будуть: справа війни й миру, міжнародні трактати, завідування воєнними силами республіки, пильнування одностайної монети,

міри, ваги митових (таможенних) оплат, нагляд за почтаами, телеграфами й залізницями держави (деякі залізничці мабуть і далі будуватиме республіка й вони будуть в спільнім завідуванні її міністрів і краєвих міністрів), надавання певної одностайности карному (уголовному) й цивільному (громадянському) праву країв, стеження за додержуванням певних принципів охорони прав національних меншостей в краєвім законодавстві.

Все необняте загальним законодавством республіки належатиме до краєвого законодавства. Соєм вибиратиме свій виконавчий комітет, чи раду краєвих міністрів для порядкування справ області й заступства інтересів краю в раді міністрів республіки та стеження за тим, щоб діяльність їх чи парламенту республіки не входила в сферу прав українського союму та його міністерств. Осібні міністри в українськім кабінеті будуть пильнувати прав національних меншостей Української Землі. Українське військо, — поки не буде замінене міліцією, — хоч підлягатиме розпорядкам центральної воєнної влади республіки, буде відбувати свою службу в межах України, утримувати ся її коштом і не виводиметь ся з української території інакше, як при оголошенню війни. Право зносин з пограничними державами в справі охорони своїх торговельних і всяких інших інтересів мусить бути за Україною і при укладанню трактатів республіки український міністер, як і міністри інших членів федерації, мусить мати голос. Війна і мир також не можуть бути рішені без їх участі.

Так в головних рисах представляєть ся сей будучий устрій. А яснійше покаже його нам проєкт автономного статуту України, що буде уложений комітетом, зложений з українських делегатів і від інших народностей — меншостей України. Він буде поданий на затвердження конгресови України, зорганізованому так, щоб він висловлював волю людности всієї території України. А санкцію (останню ухвалу) йому дадуть всеросійські Установчі Збори.

Так уявляєть ся се все.

М. Грушевський.

Новий склад українського міністерства у Києві.

По уступленню з предсідательства в Генеральнім Секретаріаті Винниченка сформування нового Секретаріату поручено Дмитрови Дорошенкови, але він по якімсь часі відмовив ся від сього завдання. Справа проволікала ся, а тут насунула ся гроза — контрреволюційний замах Корнілова. В такий момент Україна не могла zostавати без зорганізованої влади. Винниченко знову став на чолі Секретаріату, склад якого по великих трудах остаточно уложив ся зовсім вдволяючо. Подаємо тут важнійші вістки в сій справі. Вони помагають нам орієнтувати ся у внутрішніх міжпартійних відносинах на Україні.

По вибуху корніловського повстання Центральна Українська Рада вислала таку телеграму до тимчасового російського правительства в Петрограді:

„З огляду на гостроту моменту, коли контрреволюція відкрито виступила проти тимчасового правительства й нового ладу, коли можливі контрреволюційні виступи в краю й різні деструктивні виступи та ексцеси, в цілі рішучої

боротьби з контрреволюцією й оборони завойованої волі, для чого в першу чергу необхідна тверда власть, яка користуєть ся авторитетом у населення, Українська Центральна Рада просить тимчасове правительство поспішити ся з затвердженням Генерального Секретаріату в такім складі: голова Секретаріату й секретарь для внутрішніх справ В. Винниченко, просвіти — І. Стещенко, фінансів — М. Туган-Барановський, хліборобства — М. Савченко-Більський, міжнародних справ — А. Шульгин, ген. контролёр — А. Зарубін, ген. писарь — А. Лотоцький, комісар при тимчасовім правительстві для справ України — П. Стебницький. Питання про секретаря праці вирішуєть ся. Напевне буде не-Українець“. Голова У. Ц. Ради — М. Грушевський, секретарь — Постолювський (Р. Г. 11/IX).

Як бачимо, в предложенім списі Секретаріату нема крім секретаря праці також секретаря для справ торговлі та промислу. Деякі часописи доносили, що й сей портфель обняв Туган-Барановський, але потвердження сеї вістки не маємо. Щодо портфелю праці, коло нього вивязала ся ціла боротьба, про що буде мова низше.

В чотири дні пізнійше „Робіт. Газета“ принесла таку телеграму:

„З Петрограду від центрального правительства й комісара для справ України Стебницького одержано телеграму про затвердження Генерального Секретаріату Української Центральної Ради в повнім складі, запропонованім Ц. Радою (Р. Г. 15/IX).

Про перебіг заходів коло утворення Секретаріату довідуємо ся цікавих річей з засідань Малої Ради й з голосів російської преси в сій справі.

Як доносить „Кіев. Мысль“ з 1 вересня н. ст., на засіданні Малої Ради з попереднього дня Д. Дорошенко, якому запропоновано сформувати Секретаріат, оголосив список секретарів, в якім замість Веселовського на секретаря праці призначено М. Порша. Потім оголосив Д. Дорошенко свою програму, текст котрої такий: „Опираючи ся на угоді з 16 липня н. ст., новий Генеральний Секретаріат проводить загальний напрям політики попереднього Секретаріату, ставлячи на перше місце творчу ділову роботу над утворенням автономного життя на Україні з забезпеченням прав усіх національних меншостей, боронячи Україну, як від внутрішнього непорядку, так і від внішнього ворога. Декларацію про напрям своєї ділової роботи предложить Генеральний Секретаріат Комітетови по скінченню свого сформування. Генер. Секретаріат у своїх відносинах до Центральної Ради та її Комітету буде руководити ся уставом, виробленим Комітетом Ради (Малою Радою) 28 липня н. ст.“

Ся програма не зустріла загального одобрення і Д. Дорошенко відмовив ся від дальшого формування Секретаріату.

В найближшій числі „Кіев. Мысль“ потвердила факт, що Дорошенко відмовив ся від формування Секретаріату й се завдання поручено знову Винниченкови. Від проф. Туган-Барановського одержано згоду прийняти портфель секретаря фінансів. Деякі фракції намічали такий склад Секретаріату: І. Стещенко — секретарь для народної просвіти, Савченко-Більський — секретарь для земельних справ, Б. Мартоє — помічник секретаря для земельних справ, І. Черниш — секретарь торговлі та промислу, А. Шульгин — секретарь для національних справ, Міцкевич — товариш секретаря для національних справ, А. Зарубін — генеральний контролёр, Веселовський — секретарь праці, М. Рафес і Михайлович — помічники секретаря праці і Стебницький — комісар для справ України при тимчасовім правительстві.

Що торкаєть ся секретаря праці, сей портфель завзяли ся захопити собі російські соціалісти. „Кіев. Мысль“ з 2 вересня доносить, що на засіданню виконуючого комітету (російської) ради робітничих депутатів дня 1 вересня н. ст. в присутности товариша міністра праці К. Гвоздева обговорювано справу призначення окружного — для п'ятих українських губерній — і губернського — для київської губернії — комісарів праці. Вияснило ся, що окружним комісаром міністерства праці для губерній київської, подільської, волин-

ської, чернігівської і полтавської буде генеральний секретарь праці Центральної Ради. Супроти того члени комітету одногласно висловили ся за тим, щоб окружним комісаром (або генеральним секретарем) праці була назначена особа за порозумінням з провідними (?) органами київського та всього південно-руського пролетаріату (себто російських організацій. Ред.) й опирала ся-б на них у своїй діяльності. Бесідики вказували на те, що небажаність Малої Ради лишити портфель генерального секретаря праці кандидатури самих же працюючих (!) може повести до серйозних непорозумінь між революційним пролетаріатом і Радою. Члени виконавчого комітету просили К. Івоздева дати поміч робітничим організаціям, що хочуть бачити на чолі справи охорони інтересів праці в краю свого кандидата. К. Івоздєв відповів на те, що він як представник центральної влади вважає невідповідним вмішувати ся у справу особистости кандидата на портфель генерального секретаря праці й думає, що сю справу треба розв'язати шляхом переговорів між Малою Радою і місцевими робітничими організаціями. У справі назначення губернського комісара праці предложено К. Івоздеву, щоб міністерство праці, не дожидаячи остаточного сформування Генерального Секретаріату й затвердження ген. секретаря праці, котрий повинен буде предклатати міністерству на затвердження губернських комісарів, назначило комісаром праці для київської губ. Л. Слущького, а його помічником П. Логачева. Виразної відповіді на се К. Івоздєв не дав.

Отже Росіяне, жадаючи для себе портфелю секретаря праці, пхають заступника центрального правительства ще й на деструктивний крок іменування поза плечима Генерального Секретаріату окружним комісаром праці на Київщину також свого кандидата. Претенсії дійсно „істиннорусскі!“

На засіданні Малої Ради 3 вересня відчитав В. Винниченко список генеральних секретарів: В. Винниченко (укр. соц. дем.) — секретар внутрішніх справ, І. Степенко (укр. соц. дем.) — для народньої просвіти, проф. Туган-Барановський — секретар фінансів і торгівлі та промислу, А. Шульгин (соц. федераліст) — для національних справ, Зільберфарб — товариш секретаря для національних справ, Савченко-Більський — для земельних справ, А. Зарубін, державний контролор, Лотоцький (соц. фед.) — генеральний писарь, Веселовський (укр. соц. дем.) — секретар праці й комісар при тимчасовім правительстві — Стебницький.

Веселовський й, указуючи на тертя, які повстали довкруги портфелю секретаря праці, заявив, що не приймає цього портфелю. Винниченко подав до відома, що центральне професійне бюро та представники київської ради робітничих депутатів виставляють кандидатуру Слущького на місце секретаря праці. У зв'язку з сим — сказав Винниченко — можливий навіть розрив зносин з сими організаціями, бо вони ставлять свої домагання ультимативно. Порш говорив, що згадані організації не є в різних волі пролетаріату України, — зокрема сільського пролетаріату, й запропонував Веселовському не відмовляти ся. Веселовський другий раз відмовив ся. Склад Секретаріату піддано під голосування та прийнято 15 голосами, а 6 стримало ся від голосування.

По прийняттю складу Секретаріату Радою удала ся в справі його затвердження центральним правительством спеціальна делегація до Петрограду. В сій справі находимо такі цікаві вістки в „Русскихъ Вѣдомостяхъ“.

В числі з дня 6 вересня н. ст. доносять „Р. В.“, що того дня приїхали до Петрограду представники новоназначеного Українського Генерального Секретаріату. Ціль приїзду — добити ся від тимчасового правительства затвердження нового складу цього Секретаріату. Одначе, як зазначають у кругах, близьких до тимчасового правительства, добити ся того Українцям буде нелегко, бо багато з членів тимчасового правительства вважає нову появу на

чолі Генерального Секретаріату України д. Винниченка з його явно германофільськими тенденціями чимсь таким, що сього не можна допустити.

На иншій місці та сама часопись доносить ось що про побут делегації. Делегація Української Ради, що прибула до Петрограду, мала сьгодні розмову з міністрами фінансів і заграничних справ. Члени делегації вияснили міністрам положення української справи, вказавши, що Рада на загаль згодила ся в загальнодержавних інтересах з тими думками, які висловило перед нею тимчасове правительство. Разом з тим делегація познайомила міністрів зі списком кандидатів, намічених Радою на генеральних секретарів. Предложений список неофіціальний, бо очевидно делегація бажала наперед приватно порозуміти ся з сього приводу з тимчасовим правительством. Того самого дня заступник міністра-председателя Некрасов і М. Терещенко прийняли бувшого кандидата на председателя Генерального Секретаріату Дорошенка, що познайомив членів тимчасового правительства зі становищем Ради й пояснив мотиви, для яких він відмовив ся від головування в Генеральнім Секретаріаті. Він, як говорив, згодив ся взяти на себе обовязки председателя тільки наслідком відмови Винниченка, котрий є головним натхнителем українського руху й ініціатором організації Української Ради. Тепер вдало ся переконати Винниченка стати на чолі Генерального Секретаріату й ті елементи, котрі виступали проти його політики та змагання прийти до угоди з тимчасовим правительством, тепер зрозуміли, яку незамінну великість представляє для України Винниченко, й також настоюють, щоб він узав провід справами Ради.

Перше засідання новозатвердженого Генерального Секретаріату, як доносять „Русск. Вѣд.“, відбуло ся дня 20/IX. Постановлено предложити Раді декларацію—програму й розіслати всім урядовим інституціям другий універсал Ради з постановами про управу краю.

Інструкція Генеральному Секретаріатові на Центральній Українській Раді.

(Докінченнє).*

К. Сухових (р. с. р.) думав, що спихати всю вину за інструкцію на кадетів і инші окремі групи — недосить важне. Треба мати на увазі взаїмне недовірре української і неукраїнської демократії. Часть вини падає на одних і других. Спільну мову найдено тільки в хвилию зустрічі у Києві Церетеллі з Винниченком. Революційний рух звернув ся в бік націоналістичного відтінку. Оригінально революційна промова Садовського сьгодні зміцняє нитки звязи. Політику невідповідальности, запропоновану Мавевським, треба відкинути й постарати ся міцнійше звязати українську демократію з неукраїнською. До великодержавних замислів, в яких підозрівають партію соціалістів-революціонерів, вона не признаєт ся.

Чоповський (безп. соц.) висловив ся против інструкції і запропонував політику вичікування.

Дубинський (жид. об. соц. п.) промовляв за прийняттям інструкції.

В. Винниченко (с. д.). Перебування делегації в Петрограді нагадувало сидженне в тюрмі в дожданню обвинувачення або увільнення. Збираючи разом думки, висловлені в часі дискусії, В. Винниченко відмітив три течії. Перша течія пропонувала повернути до первісного стану й вичікувати знову приїзду міністрів. Але революція — рух і сидіти у вичікуванні не можна. Ми вступили у фазу правової влади. Ся власть находить ся в руках правительства, яке-б воно не було. Нічого ганебного

* Пор. ч. 171.

нема дістати власть від правительства. Я — говорив Винниченко — гляджу на інструкцію яко на здобуток, який ми самі взяли, а не дали нам його з любови. Мені соромно було слухати промов плаксиво настроєних українських товаришів. Товариші не-Українці настроєні бодріше. Ми дійшли до такої і такої точки: відмовити ся від неї — значить спустити ся з вершин, щоб знову почати відіставати ся туди. Ні, треба зміцнити ся на даній позиції і йти вище. Друга течія пропонувала вмити руки. Се — хитрість і трусливість. Нікому ніякої користи сим не принесемо. Се значить — вигортати чужими руками каштани з вогню. Пропозиція зводиться до того, щоб Секретаріят лишив ся без влади, але з обовязками. Для такої ролі не найдете людей. Коли-ж прийємо інструкцію, збережемо революцію в Українській Центральній Раді. В прийняттю інструкції є і позитивне значінне. Вона дає признанне ідеї автономії, а се більше, ніж домагала ся перша делегація. Делегація тоді домагала ся тільки комісара для справ України, а тут признаєть ся принцип автономії. Великий здобуток — спільна праця з неукраїнською демократією. Неприйняття інструкції знову грозить ворожнечею. Велике значінне інструкції ще в тім, що вона дає у формі Генерального Секретаріату, хоч і поцсований, але всеж апарат влади для організації краю. Сей апарат необхідний і для підготовлення до Установчих Зборів. Аналізуючи полеміки проти прийняття інструкції, В. Винниченко не бачить ніяких серйозних доказів. Ручити за рай на Україні в разі одержання повного Секретаріату й дев'яток губерній — не можна. Всього й так не може зробити Секретаріат. «Коли перед своєю совістю ми скажемо „можем“ взяти власть, то повинні сказати — „зобовязані“». Нема даних про паданне авторитету Центральної Ради. Зі становища оборони краю зовсім незрозуміла думка Маєвського. В разі розриву прийшло ся б іти на боротьбу. Та хай і стане сил, але чи варті розриву всі нещастя, ним викликувані — прорив фронту й інше? Що дістанемо тоді? Німці дадуть нам також інструкцію, але вже чисто німецьку. І будуть дві половини України й обидві поневолені. Тому не можна відмовляти ся від інструкції. Треба прилучити ся до третьої течії — прийняття інструкції, але не можна киснути. Треба гордо піднести голову до гори в свідомости, що нам не дали, а ми вирвали самі. В резолюції треба сказати, що се наше завоювання, але ми на ній не спинимо ся.

По промові В. Винниченка наради Малої Ради закінчили ся, а до пізної ночі відбували ся наради фракції соц. демократів і соціалістів-революціонерів.

На повній Раді.

Шоста сесія Ц. У. Ради почала ся 18 серпня н. ст. о 7 год. увечері й по залагодженню усяких формальних справ вислухано привіти представників неукраїнської демократії. На деннім засіданні 20 серпня веда ся дискусія з приводу рефератів Генерального Секретаріату про переговори з петроградським правительством. Записало ся 59 бесідників.

З початку засідання генеральний секретарь Рафес доповнив реферат В. Винниченка з попереднього дня характеристикою політичного моменту, в яким заявила ся інструкція. Взаїмні відносини сил за час, що відділював інструкцію від приїзду до Києва міністрів, змінили ся. Делегації прийшло ся тепер оборонювати саму ідею угоди. Але у правительства всеж замітне щире бажанне зберігти в силі угоду з 15 липня. Члени делегації глибоко переконані в тім, що в дану хвилину і від даного правительства більше не можна дістати, ніж воно дало. Коли має слухність Церетеллі, що революція перейшла від офензиви до дефензиви, то опублікована інструкція се максимум можливого в теперішню хвилину.

Любинський (нац. рев. пар.) говорив про те, що прийняття „сього неграмотного письма“ або посилка його на-

зад буде мати принципіальне значінне, себто вкаже принципіальну позицію Центральної Ради. В такий бойовий день треба членам Ради показати або свою солідарність або виявити, що в Раді є миші, які втікають з корабля в часі пожежу. Але всеж бесідник вірить, що знайдеть ся лінія угоди. Переходячи до інструкції, Любинський, що стоїть на становищі установлення державного ладу до Установчих Зборів, в які він не вірить, запропонував відкинути сей документ. Він далекий і від українських ідеалів і від гасел, проголошених російською революцією. Се крок у пропасть, в яку на думку бесідника хочуть вкинути Українців представники „братнього“ народу. Коли се простий розпорядок правительства, ми повинні його прийняти, коли признаємо правительство, й відкинути, коли його не признаємо. В останнім разі — боротьба, для котрої Українці мають досить сил, і може побідити. Висновок бесідника й суть запропонованої ним резолюції такі: цілком відкинути резолюцію і заявити правительству, що ми не признаємо його, й перестерегти його перед дальшими ганебними нападами на українські права.

З великою промовою при напруженій увазі аудиторії виступив В. Винниченко, що зложив наперед таку заяву: „Я постановив сам для себе вийти зі складу Ген. Секретаріату незалежно від прийняття або неприйняття інструкції, тому говорю яко член Ц. Ради й с.-д. фракції. Говоритиму зовсім відкрито, не боячи ся нападів ні зліва ні справа, ні з якого то не було-б боку“. Інструкція — говорить бесідник — миршавий клаптик паперу, кадегьська творчість. Перше вражінне делегації від інструкції — ганьба, обида. Перша нарада делегатів мала бурливий характер. Але далі делегати зважили всі обставини, виходячи з інтересів краю і революції, та прийшли до иншого настрою. Нарада делегації з комісарами українських губерній показала, що треба взяти те, чого добились в дану хвилину. Бесідник зовсім годить ся з критикою інструкції, та не про се треба говорити. Треба говорити про те, що робити? Сумуючи відношенне членів Ради до інструкції, Винниченко, повторюючи сказане ним в Малій Раді, вказав на три течії: відкинути, зігнувати, прийняти. Значну частину промови присвятив подрібній аналізі висновоків перших двох течій і їх критиці, відомій з промови бесідника в Малій Раді. Дещо подрібніше задержав ся сим разом Винниченко на можливих наслідках пропонованого розриву. Контрреволюція на Україні досвірає безумовно. Про се говорить усіх чорної сотні у київських виборах і настрій в Одесі. „Відкинувши інструкцію, ми зірвемо з неукраїнською демократією, а без її підтримки трудно буде нам справити ся з контрреволюцією. В результаті: ростіть з не-Українцями, розділ між самою українською демократією, сварки й може різня, — а організаційної роботи не може бути. Говорять про заклик народу до рішучої боротьби. Та забувають на загальне воєнне положенне. Для нас небажаний прорив фронту й поява Німців. Спинити ся тільки при організаційній роботі при розриві, нам не вдасть ся. Наш розрив зрозуміють народні маси по своему, переходячи від слова до діла, а розвитку їх поступовання ми не можемо передбачити. Тому треба виходити від розуму, а не від почування. Я — говорив бесідник — передбачую настрої в разі відкинення інструкції: не буде Центральної Ради, а буде нелегальна організація. Зачнець ся упадок, апатія. Не треба дозволити себе спровокувати. Коли позволим так зробити, наші вороги тільки руки затирають від вдоволення. Порівнанне з Фінляндією не говорить нічого, бо ми по своему політичному розвитку стоїмо нарівні з Фінляндією. П'ять губерній не повинні нас страшити. Так не липить ся, коли ми віримо в свої сили й революцію. Не клаптики паперу дають право. Се тільки відбитка взаїмних відносин сил, яка змінить ся при інших взаїмних відносинах. Треба крім того щиро сказати, що чотири відтяти губернії не піднесли свого рішучого голосу, послідовно формально мали право відтяти їх. Треба взяти п'ять і добувати далі. Коли відкинемо інструкцію, скажуть: Українці ще не доросли до політичної влади. Я — закінчив бесідник — оптиміст і вірю, що Центральна Рада не допустить се зробити.

Залужний (рос. с. р.) полемізував проти заяви про „великодержавний російський народ“ — і доказував, що на

завоювання революції треба глядіти нетільки з національної, але й соціальної точки погляду. Бесідник пропонував прийняти інструкцію.

Шраг (укр. с. р.) у своїй промові полемізував зі становищем В. Винниченка й запропонував в сій або іншій формі відкинути інструкцію, яка нетільки нічого не дає, але й багато відбирає. Бесідник заявив, що недержавний шлях, відкинений В. Винниченком, не страшить соціалістів-революціонерів і вони готові піти сям шляхом слідом за більшістю української демократії. Промовою Шрага закінчило ся денне засідання.

На вечірнім засіданню головував М. Шраг. З 70 бесідників успіло висловити ся тільки п'ять: Золотарев (бундист), Шульгин (укр. соц. фед.), Гнатюк (священик-уніят з Холмщини), Ісаєвич (укр. с. р.) і Григорев (безп. соц.). Бесідники поділилися на дві різко противні частини: одні (Золотарев і Шульгин) гаряче закликували прийняти інструкцію яко етап до дальших завоювань на шляху до автономної України; інші (Григорев, Ісаєвич, Гнатюк) немешче рішуче закликували відкинути інструкцію, бо вона абсолютно не відповідає змаганням українського народу. Загально—бесідники повторили відомі вже думки за й проти сеї або тої думки.

Коло 12 год. в ночі засідання перервано до найближшого дня. (Звідомлення з дальших засідань подали ми в 170 ч. „Вістника“).

✓ Проти поділу України.

Невключення у склад автономної України цілого ряду українських губерній викликало в цілій Україні, а спеціально в сих губерніях великий рух за єдністю всіх українських земель і за повнотою влади Центральної Української Ради й Генерального Секретаріату. Ось жмут резолюцій в сій справі різних громадянських організацій, зборів, віздів і ин.

Київщина. Київський губерніяльний виконавчий комітет на засіданні 20 серпня з участю представників Губерніяльного Харчового Комітету, Губерніяльного Земельного Комітету й прокуратури, обміркувавши справу встановлення міцного ладу й припинення самоуправства на місцях в звязку з сучасним моментом, одноголосно ухвалив: 1. Єдиним рятунком від самоуправства й анархії, що загрожує виникнути на ґрунті аграрних відносин і при майбутній демобілізації по війні, може бути лише тверда власть. 2. Єдиним органом, котрий має відповідну моральну силу, щоб стати твердою властю на Україні, може бути лише Генеральний Секретаріат Центральної Української Ради, для чого межі його влади повинні бути значно поширені, порівнюючи з останньою інструкцією, ухваленою тимчасовим урядом 17 сього серпня н. ст. 3. Катастрофальне становище харчової справи можна полагодити лишень утворенням краєвого харчового органу з широкою компетенцією, себто Генерального Секретаріату для харчових справ при Центральній Українській Раді. 4. Тому, що негайне заведення приложеного до краєвих умов скорого суду відиграє величезну роль в справі встановлення твердої влади на місцях,— повинен як найскорше бути утворений краєвий орган судової влади з широкою компетенцією, себто Генеральний Секретаріат для судових справ при Ц. У. Раді.

Катеринославщина. 25 серпня н. ст. на руднику Терещенка, бахмутського повіту, відбуло ся віче при участі більше ніж 400 люда. Були робітники з інших соляних рудників, як „Нова Величка“, „Центральний“, „Харламовка“, „Диконське“, ст. Диконське, деревня Савовка й ин. Вислухавши реферат Л. Костенка про домагання українського народу, про Центральну Раду й відношення до неї тимчасового уряду, ухвалило віче: 1. Повітати Центральну Українську Раду. 2. Запротестувати проти того, що Катеринославщину виключено з території автономної України. — Таке саме віче відбуло ся на руднику Пшенично-го, бахмутського повіту. Ухвалено: 1) запротестувати проти виключення Катеринославщини з меж України; 2) щоб вся земля на Україні з лісами, водами, угольними, соляними й залізними рудниками перейшла в український національний фонд без викупу вкуші з фабриками й заводами; 3) україніза-

цію війська продовжувати, щоб Українці зєднали ся в одну армію; 4) Ц. У. Раду признати найвищим урядом для України й розпорядки тимчасового правительства виконувати тільки тоді, коли вони передані Генеральним Секретаріатом. — Збори Всеукраїнської Сільської Громади, олександрівського повіту, на Катеринославщині в числі 250 чол., вислухавши реферат А. Осадця про форми правління й про У. Ц. Раду, постановили: 1. Ми признаєм і піддержуєм Українську Центральну Раду. 2. Ми домагаємо ся, щоб тимчасове правительство включило Катеринославську губернію в склад території України. 3. Ми протестуємо проти того, що тимчасове правительство не хоче включити всіх українських земель в склад автономної України, й домагаємо ся, щоб тимчасове правительство обовязково включило в склад території України губернії катеринославську, харківську, херсонську й частини таврійської губ. — Товариство „Просвіта“ в селі Верхньому, бахмутського повіту, на Катеринославщині на загальнім зібранні 25 серпня, вислухавши інструкцію Генеральному Секретаріатові, видану центральним урядом, по якій Катеринославщина відокремляється від України, ухвалило таку резолюцію: Ми категорично протестуємо проти шматування України, котре веде до розбиття єдності українського люда, й виявляємо своє рішуче бажання мати найвищим органом урядування на Україні Центральну Українську Раду. — На руднику Суха Балка, катеринославської губернії, робітники в числі 220 люда висловили рішучий протест проти недостойної революційного правительства інструкції Генеральному Секретаріатові. Ся інструкція розриває живе тіло українського народу, затемнює класову свідомість пролетаріату й піддержує контрреволюційні змагання буржуазії. Висловлюємо — говорять в своїй резолюції робітники — своє повне довірре Центральній Раді й Генеральному Секретаріатові та віримо, що Центральна Рада, поповнена представниками неукраїнської демократії, створить власть на всю Україну.

Херсонщина. На вічу робітників заводу Гуревича в м. Херсоні прийнято таку резолюцію: Визнаючи, 1) що в боротьбі за повне національне й економічне своє визволення український народ поглиблює революцію і несе визволення усім поневоленим націям Росії, 2) що перешкоди сьому визвольному рухові з боку буржуазії й деяких верств демократичної частини російського громадянства загрожують здобуткам революції, викликають безладде, як на Україні, так і в Росії, 3) що в невтомній революційній боротьбі за визволення народів України від централістичних намірів російської буржуазії Українська Центральна Рада виявляє волю демократії, як української, так і інших народів України, 4) що інструкція тимчасового правительства Генеральному Секретаріатові, обмежуючи число його членів, його права й поділяючи Україну на частини, дезорганізує революційні сили на Україні й веде до загострення національних відносин і загрожує здоровому розвитку самовизначення українського народу, віче постановляє: 1. Висловити рішучий протест проти поділу України на частини. 2. Вимагати негайного приєднання Херсонщини до території, на якій порядкує У. Ц. Рада та її Генеральний Секретаріат. 3. Вимагати негайного затвердження Ген. Секретаріату в повнім його складі (а саме 14 секретарів) з правами, зазначеними У. Ц. Радою. 4. Признати У. Ц. Раду та її Генер. Секретаріат найвищим органом державної влади на всій Україні і 5. Підтримувати Ц. Раду та її Секретаріат в усіх її заходах щодо повного визволення України. — На зборах одеської організації УСДРП. ухвалено таку резолюцію: Уважаючи на те, що виділення Одеси з автономної України пошкодить єдності пролетаріату города й села, що таке виділення бажане буржуазії для панування над робітником, збори ухвалюють звернути ся до тимчасового уряду й Центральної Ради з вимогою зберегти єдність Одеси з українською територією.

Харківщина. На зборах українського курія північної донської залізниці дня 7/IX прийнято таку резолюцію: „Обговоривши сучасне становище революційного руху на Україні та відношення до нього тимчасового уряду й російського громадянства, збори постановили: 1. Вітати краєвий уряд на Україні — Українську Центральну Раду та Генеральний Секретаріат, дійсних заступників і представників всього населен-

ня, що живе на Україні. 2. Уважаючи український визвольний рух великим організуючим фактором в загально-російській революції, збори висловлюють обурення з приводу ганебного поведіння російської ліберальної, а частіше й соціалістичної преси супротив українського руху. 3. Довести до відома російського тимчасового уряду через Генеральний Секретаріат протест зборів з приводу поділу України й виділення з автономної України неспорних частин її території, як от Слобідська Україна, Запоріжжя і ин. 4. Уважаючи дуже важливим чинником в боротьбі за переведення в життя нашого гасла — „національно-територіальна автономія України в демократичній федеративній республіці Росії“, ми закликаємо товаришів з наших українських залізниць до організації для досягнення наших домагань. — Харківська організація УСДРП з приводу відокремлення Харківщини від території України постановила, щоб представники організації в міській думі піднесли питання про відношення думи до Ц. Ради, а центральному тимчасовому уряду вислати протест проти такого відокремлення.

Військо. Козаки-Українці 35 пішого запасного полку, складаючи ся майже цілком з мешканців Херсонщини, Катеринославщини, Таврії й Харківщини, обурені й ображені тим, що тимчасовий уряд знову рве Україну на шматки й таких губерній чомусь то не признає українськими, зібравши ся з сього приводу на загальне зібрання в числі 794 люда й обміркувавши останні події в житті України, одноголосно постановили: Прохати Центральну Раду й Генеральний Секретаріат вимагати від тимчасового уряду: 1) прилучення до автономної України Херсонщини, Катеринославщини й українських повітів Таврії та Харківщини; 2) щоб комісарів сих губерній, котрі против українського руху, котрі не відповідають бажанням більшости, замінені іншими в згоді з Центральною Радою.

Селянство цілої України. „Русскія Вѣдомости“ з 21/IX н. ст. доносять: Загально-український селянський зїзд, що відбув ся в Києві, зажадав поширення автономії України на Катеринославщину, Харківщину, Херсонщину й Таврію, а також, щоб Центральна Українська Рада домогала ся від правительства негайного заключення миру.

Політичний огляд.

(Як стоїть справа мира? В німецькій і австрійській парламенті).

Римський папа розіслав у серпні б. р. письмо до всіх воюючих і неутральних держав з зазивом покінчити війну. Від себе предложив, що війна так повинна покінчити ся, щоб не було ні побідників, ні побіджених. Він думає, що теперішня пора надасть ся до мирових переговорів. У тих переговорах умовлять ся воюючі про подробиці. Головна річ в тім, щоб мировий договір приніс такий світовий лад, що на будуче робив би таку війну, як теперішня, неможливою. Папа вірить, що сю високу ціль можна досягнути, як що держави погодять ся на се, щоб в міждержавних відносинах право йшло перед силою, аби і для міждержавних відносин були постановлені закони. Держави цивілізованого світа зобов'язують ся держати ся тих законів і спільно пильнувати, щоб якась одна чи друга держава не нехтувала тих законів. Усякі непорозуміння та спори між державами мав би розсуджувати міждержавний мировий суд. Держави зобов'язують ся зменшувати зброєння на суші й морі аж до понехання постійного війська. Свобода моря має бути забезпечена. Папа висловлює ся, що вже нині воюючі можуть приступити до мирових переговорів на сих основах, і просить, щоб воюючі держави подали йому свою відповідь.

На отсей папський зазив до мира перші відповіли держави осереднього союзу. Цісарь Карло написав лист до папи, де вихвалив мирову діяльність папи й заявив, що Австро-Угорщина годить ся вповні на предложені папою головні основи майбутнього мира та міждержавного ладу.

Подібне письмо вислало також державно-німецьке правительство. Зате держави порозуміння не дали ще донині ніякої урядової відповіді на мировий заклик папи. Болгарське правительство й турецький султан заявили також у своїх письмах до папи згоду на його предложення і подяку за його мирові заходи.

При кінці вересня зійшов ся на наради німецький парламент (Райхстаг) і там зложили заяви німецький канцлер др. Міхаеліс та державний секретарь заграничних справ др. Кільман. Сі обидві заяви не були нічим замітні, бо крім звичайних вже в устах державно-німецьких політиків голословних запевнень про свою миролюбивість не дали нічого. Тому політичний світ відчув прикре розчарування, а песимісти добачують навіть у становищі офіційних керманців німецької держави зворот в сторону продовжування війни аж до рішучої перемоги осередніх держав.

Треба жаліти над прикро ненаручним положенням австро-угорського міністра заграничних справ. Він веде свою політику, має свої пляни й має що світові сказати, але на жаль не має форум для своїх виступів. Державний устрій Австро-Угорщини не дозволяє міністрові заграничних справ, спільному для Австрії й Угорщини, виступати ані у віденським ані у будапештеньским парламенті. Його форум — се спільні делегації австрійського й угорського парламенту. Біда в тім, що відколи війна, делегації не сходять ся і граф Чернін не має форум для висловлення своїх політичних поглядів і плянів. Ще більше жаліти треба над горожанами Австро-Угорщини. Хоча вони горожане конституційних держав, не мають можности парламентарною дорогою брати участь в заграничній політиці. Посли віденського й будапештеньського парламенту знаходять ся в такім дивнім з конституційно-парламентарного погляду становищі, що ані керманців заграничної політики держави до них не говорять і не питає про гадку, ані вони не можуть його запитати та жадати звідомлення.

Найшовши ся в такім в дану пору дуже незручнім положенню, міністер Чернін радить собі, як може. Щоб проголосити світові свій погляд на сучасні політичні справи, кличе одним разом дневникарів до себе та їм викладає свої думки, другим разом йде на пир і там за шклянкою якогось напою (певно не найгіршого военного!) проголошує політичну промову.

Саме минулого тижня відбув ся такий пир у угорського президента міністрів Векерле і на нім гр. Чернін говорив про заграничну та военну політику Австро-Угорщини. Якби так хтось чув тільки саму промову, а не тямив, що се дієть ся в четвертім році війни, не бачив, що се пир в пишній палаті, що докруги багато заставленого стола засіли пузаті графи й золотом прибрані високі державні достойники, певно думав би, що на якимсь соціалістичнім вічу слухає десь ще перед війною промови якогось агітатора, й дивувався би ся тільки, чому правительственний комісар не перебиває та не грозить розв'язанням віча! Бо те, що сказав Чернін, перед війною говорили тільки соціалісти!

Граф Чернін сказав, що у світі мусить бути заведений новий лад. Що війну яко політичний засіб треба всіма силами поборювати, що міждержавні спори треба полагоджувати мировими судами, що дальше зброєння було-б найбільшим нещастем людства, його руїною, що між народами повинно наступити порозуміння і злагода, що море повинно бути вільне й доступне для кожного народу, що кожний народ має мати свободу господарського розвитку. Говорив гостро проти того, щоб по теперішній страшний кривавій війні ведено дальше господарську війну між державами, щоб одна якась держава змагала другу підкопати, знищити і т. д.

Нікому, хто хоч раз в життю був на першомайовім соціалістичнім вічу, гр. Чернін не сказав нічого нового. Проти мілітаризму, проти війни, за міжнароднім братер-

ством — заявляли ся робітничі маси здавен-давна. Але за се розв'язувано збори, конфісковано газети, промовців карано в'язницею! — Нині говорить те саме міністер заграничних справ і то на панським бенкеті, до очей тим самим графам, панам і полупанкам, котрі перед війною наганяли поліцію на тих, що посміли таке говорити.

Добре сказав бельгійський соціал-демократ Гуйсменс, що було-б не прийшло до війни, якби офіційні керманічі держав були перед війною говорили таке, яке говорять тепер в четвертій році війни. Страшно робить ся, як подумаєш, що треба було аж такого всенароднього нещастя, як сучасна війна, щоб державні керманічі прийшли до того розуму, який вже давно був у голові кожного сак-так освідомленого робітника.

До розуму чорно-робочих, напів грамотних робітників діставали ся сі ідеї дорогою агітації та преси, треба було аж світової катастрофи, щоб достукати ся до заковязлих мозків фахових дипломатів, пузатих графів і панів-білоручок! І ще вони мають смілість говорити, що тільки вони покликані та здатні правити долею держав і народів!

Вертаючи до справи, треба зазначити, що у промові Черніна особливо важне те, що він сказав такими словами: як прийметь ся загальне роззброєння та мирові суди, то не треба тоді нам ніякого „територіяльного забезпечення“ і Австро-Угорщина зрікаєть ся всякого розширення своїх границь. Воно важне тому, бо політики з міщанських таборів, хоч ніби-то і згодили ся на формулу без анексії, додавали, що осередні держави мусять дістати „територіяльне забезпечення“ проти майбутнього нападу сусідньої держави. Під сим територіяльним забезпеченням розуміли розширення границь, забранне чужої землі під покришкою, що сього вимагають мілітарно-вовні огляди, щоб мати вигідне положення до мілітарної оборони своєї держави.

Граф Чернін відкинув сі викрути, що прикривають охоту до анексії, і заявив: Як що говоримо та змагаємо до роззброєння і унеможливлення війни, то не говорім рівночасно про те, що нам на випадок війни потрібне, не приготуємо ся до другої війни, бо-ж одно виключає друге. Сказавши се все, гр. Чернін наче злякав ся, чи не забагато сказав та чи не змиють йому голови воєнно настроєні політики в Австро-Угорщині й Німеччині? Мабуть на те, щоб і їх медом помстити, додав на кінець, що такий мир, як вияснив у своїй промові, він готов заключити зараз, але й тільки зараз, як же противники стануть дальше воювати, він нагніваєть ся на них, візьме все сказане до кишені й буде їх доти бити, доки не приймуть подиктованого мира. Сей уступ промови Черніна навмисно переповідаю жартобливими словами, бо він цілком не відповідає тонови цілої промови й ніхто не візьме його на серію з виїмкою хиба тих, що або в своїм дїтвацькім засліпленню або в захланній користолюбивості не бачуть справдішньої дійсності і, як божевільні, викликають на ціле горло: війна аж до побіди!

Голос такого божевільного розніє ся саме по світі — се промова англійського міністра Черчіля. Майже рівночасно, як Чернін говорив в Будапешті, він промовив у Лондоні. Його слова капали кровю так, якби до того моря людської крові, що проляло ся в останніх трьох роках, треба було ще додавати фарбованої на червоно воді з затрової криниці. Бо чим иншим, як водою з затрової криниці, є се ненастанне повторюванне фраз і запевнень, котрі стоять в такій різкій суперечности з справдішньою дійсністю? Черчіль казав, що не пора тепер говорити про мир, говорити й думати треба тільки про війну та треба все робити, щоб війну виграти, німецький мілітаризм знищити й завести такий мир, про який говорив президент Сполучених Держав Вільсон. Читаючи сю промову, не хочеш вірити ні очам ні вухам! Адже чи єсть якась основна ріжниця між заявою Вільсона й Черніна? А як що обидва противники в головнім згоджують ся, то чому не пробувати погодити ся ще в по-

дробіцях і не прибити руки до цілої згоди? Та видко діло — воєнне божевілле гніздить ся ще в головах багатьох буржуазійних політиків і мабуть треба буде аж російських ліків, щоб сі пани протверезіли.

А є того цвіту по всьому світу, нетільки в Англії! В Німеччині основано нову партію під назвою „Vaterlands-partei“ (партія рідного краю), щоб зібрати в одну чесну компанію всіх, кому дотеперішньої війни ще мало. В сій партії знайшли ся відразу всі воєнні ревуни й ті, що з засліплення, і ті, що в інтересі своєї кишені бажають, аби инші (не вони самі) дальше жертвували майно, здоровле й житте. Ся партія розводить дуже енергічну й широку агітацію проти мирових змагань. Агітує передовсім між жовнірами армії та між урядниками держави. Не перебирає в засобах: більшість німецького парламента, що є за миром порозуміння, обкидуєть ся всякими зневагами: залежних людей тероризуєть ся, в масах розбуджуєть ся кровожадні інстинкти. Німецьке правительство дивить ся крізь пальці на сю злочинну роботу. Німецькі соціалдемократи внесли з сього приводу запит у Райхстагу. На запит взяв ся відповідати міністер війни й нагородив чотири міхи січки, прикрашеної патріотичними фразами. Його відповідь зробила найгірше вражіння на більшість Райхстагу. По нїм став говорити заступник канцлера др. Гельферіх, але йому пішло ще гірше. В ораторськїм розгоні запитав, чи Райхстаг має довіре до правительства, й дістав несподівану та цілком небажану відповідь: ні, не має! Се так збентежило й розлютюило його, що перервав промову й вийшов з залі. Наслідок сих подій такий, що між парламентарною більшістю і правительством вибухло велике напруженне відносин. Соціальним демократам ходило про те, щоб раз вже вияснити, чи правительство йде з більшістю, змагаючи до мира через порозумінне, чи держить тайком з войовничою „партією рідного краю“? Канцлер др. Михаеліс не хотів ні сюди ні туди рішити ся, бажав злегковажити запит і далі робити своє і тому сам не відповідав, але вислав д-ра Гельферіха, а сей наварив такого пива, що сам мусів вийти з парламенту перед кінцем дебати. Ся справа тепер саме варить ся в німецькїм політичнїм світі й поки-що трудно пророчити, який буде кінець. Одно тільки можна сказати, що, як парламентарна більшість буде твердо тримати ся, присилує правительство стати по боці більшости, а се вийде в рішучу користь мирови.

Нині доносять депеші, що конфлікт злагоджено, бо правительство відцурало ся „партії рідного краю“ й заявило, що супроти всіх партій є однаково безсторонне.

Австрійський президент міністрів найшов ся в такім прикрім положенню, що в парламенті не має за собою більшости й не може перевести бюджетової ухвали. В погоні за більшістю веде саме тепер переговори з усякими партіями, а передовсім з „Колом польським“, щоб приєднати його для правительства. Опозицію творять Українці з Галичини, Чехи, полудневі Славяне й німецькі соціалдемократи — не з якоїсь злости або нехїти до теперішнього міністерства, але тому, що ціла політична будова сучасної Австрії їм не під лад. Вони домагають ся основних змін і в системі правління і в політичнїм устрою держави. Міністерство д-ра Зайдлера не хоче зважити ся на такий рішучий крок і тому переговори не клеять ся.

Славянські народи Австрії домагають ся перебудови держави на федерацію народів. Кождий народ мав би дістати на своїй території широку автономію. Президент міністрів др. Зайдлер заповів, правда, зміну в будові Австрії, але лише таку, що дотеперішні коронні краї зостали ся-б дальше, а народи дістали-б культурну автономію в границях існуючих коронних країв. Ані галицькі Українці, ані полудневі Славяне, не кажучи вже про Чехів, на таке не годять ся і тому не хотять йти з правительством. Инша річ Поляки. Вони, правда, хотять прилучити Галичину до Польщі, але бачучи, що се не піде ані так скоро, ані легко, вдоволять ся скріп-

ленням і розширенням своїх впливів і значіння в короннім краю Галичині, щоб дорогою поступених торгів крок за кроком осягати се, чого нараз не можуть осягнути. Тому є всяка надія, що др. Зайдлер зєднає Поляків до більшости.

В. Темницький.

Вісти.

На засіданнях шостої сесії повної Центральної Української Ради крім обговорення інструкції Генеральному Секретаріатові полагоджено між иншим ще такі справи: Потверджено вступлення у склад Ради 100 робітничих депутатів (Всеукраїнська Рада робітничих депутатів) і представників національних меншостей в числі 240 (раніш подавало ся число 203) або 30% всіх членів Ради. На першій засіданню вислухано ряд взаїмних привітів з боку не-Українців і Українців з приводу вступлення до Ради національних меншостей.

На ранішній засіданню Ради дня 22/VIII вислухано реферат Любинського від комісії по виробленню статуту автономії України. В статуті роблять ся деякі поправки.

На сімже засіданню вислухано ряд протестів від представників катеринославської, херсонської, харківської і таврійської губерній з приводу невітлення їх губерній в район діяльності Генерального Секретаріату.

На вечірній засіданню тогож дня вислухано заяву Всеукраїнської Ради військових депутатів про те, що військові влади київської воєнної округи задумують розіслати членів Ради до тих частей, в яких вони служили. З сього приводу Рада прийняла таку резолюцію:

„В справі Всеукраїнської Ради військових депутатів Центральної Української Ради поручає Генеральному Секретаріатові поробити всі заходи, щоб існування Всеукраїнської Ради військових депутатів було забезпечене“.

Харківська Українська Військова Рада запротестувала против інструкції тимчасового петроградського правительства для Генерального Секретаріату (Кієвлянинъ з 22/VIII).

Автономія України на конференції „Бунду“ в Києві. Як повідомляє „Кієв. Мисль“, 19 вересня н. ст. відкрила ся у Києві перша свобідна конференція жидівської соціал-демократичної робітничої партії „Бунд“. Яко перша точка денного порядку конференції була автономія України. М. Рафес виголосив подрібний і докладний реферат про автономію України. Обговорено тези резолюцій в українській справі. З огляду на рівночасну з конференцією „Бунду“ сесію Центральної Української Ради й необхідність виробити якусь інструкцію, на котрій могли б оперти ся представники „Бунду“ в Центральній Раді й Генеральнім Секретаріаті, ухвалено поки-що прийняти основні тези резолюцій, а оброблення і сформування поручити редакційній комісії. Тезу резолюції, що конференція „Бунду“ одобряє позицію своїх представників в українській справі, прийняла більшість усіх проти двох, а 16 стримало ся від голосування. Тезу, що конференція уважає правильним вступлення представника „Бунду“ в Генеральний Секретаріат, прийняла більшість усіх проти трьох, а 12 стримало ся від голосування. Тезу, чи уважати інструкцію тимчасового правительства для Генерального Секретаріату такою, що можна її прийняти, прийняла більшість усіх проти 1, а 6 стримало ся від голосування.

Краєвий зїзд представників рад робіт. і салдат. депутатів у Києві відкрив ся 9 вересня н. ст., присвячений головню справі надходячих виборів до Установчих Зборів („К. М.“).

Поповнення Центральної Ради. Виконавчий комітет ради робітничих депутатів вибрав поки-що до Центральної Ради 5 представників з 20 членів Ради, які має вибрати рада робітничих депутатів. Вибрані: два меншевики — Аптекарь і Волошин, два большевики — Поляков і Дора Іткінд — і один соціаліст-революціонер — предсідатель ради робітничих депутатів Незлобін. Решту 15 членів Центральної Ради вибере рада робітничих депутатів на найблизших загальних зборах ради (К. М. з 21/VIII).

Офіційна українська часопись. В Києві почали виходити знов „Губернскія Відомости“. Ся часопись буде називати ся „Київскі Губернійальні Вісти“ й друкувати ся в російській і українській мові. Правительственні розпорядки друкуватимуть ся в російській мові, розпорядки Центральної Ради — в українській мові.

Українське робітництво про політичні завдання дня. В звязку з демократичною конференцією в Петрограді зорганізоване українське робітництво, посилаючи своїх делегатів на конференцію, мусіло застановити ся над оцінкою політичної ситуації в державі та своїми ухвалами визначити для них політичну маршруту. З численних резолюцій в сій справі наводимо дві з головних центрів робітничого руху на Україні. — Виконуючий Комітет Всеукраїнської Ради робітничих депутатів у Києві ухвалив дня 19/IX таке:

„Розв'язання соціально-економічних питань, постановлених революцією, стикаєть ся з проблемою влади й той або инший склад державної влади або сприяє розв'язанню сих питань або шкодить йому. Досвід уже досить виявив, що задоволення соціально-економічних потреб людности коаліційною владою неможливе. Через те питання про ліквідацію влади по коаліційному принципу мусить бути вирішеним і влада, як центральна, так і краєва, повинна бути утворена лише революційною демократією. Тільки революційно-демократична влада може повести рішучу земельну, робітничу й фінансово-економічну політику. Також питання війни й миру залежить від влади“.

Друга резолюція належить катеринославським робітникам на Омурі, прийнята дня 18/IX. Звучить вона так: „Признаючи, що теперішній момент є моментом ослаблення революції в цілій Росії, що помітно також і на Україні і що являєть ся неминучим наслідком зменшення енергії та активності революційних мас з одного боку й ухилення в бік політики нерішучости та компромісів з боку органів влади революційної демократії з другого, що така нерішуча політика сих органів, зменшуючи активність революції, з неминучістю утворює можливість зросту контр-революційних сил, визнаємо: 1. Єдиний, можливий в даний момент шлях се рішуча боротьба з контр-революцією. 2. Саму найенергічнішу й найрішучішу боротьбу за негайним припиненням війни, а для сього необхідність опублікування ганебних тайних договорів царату з иншими державами в справі війни. 3. Повну, неослаблену контролю над виробом і розділенням продуктів і фінансовими справами. 4. Виключення всіх земель з товарного обороту й передачу їх до відома селянських та загально-громадських земельних комітетів. 5. Декрет в справі 8-год. роб. дня. 6. Негайний розпуск Держ. Думи та Д. Ради. 7. Скасування смертної кари на завжди. 8. Прискорене скликання всеукраїнських та все-російських Уст. Зборів. 9. Негайне принципіальне признание повної нац.-територіяльної автономії України. 10. Перехід всієї влади до центральних і краєвих органів революційної демократії, рад. роб. салд. і сел. депутатів“.

Представниками на демократичній конференції в Петрограді від Всеукраїнської Ради роб. депутатів були Порш, Отченаш і Довженко.

Українська соц. дем. роб. партія готуєть ся до виборів до земств і до Установчих Зборів. Ся справа була дня 15 вересня предметом обрад Виконуючого Комітету Всеукраїнської Ради робітничих депутатів. Реферат мав Порш. Плянуєть ся спільний виступ на виборах Всеукраїнських Рад робітничих, селянських і військових депутатів та центральних комітетів української соц. дем. роб. партії і партії українських соц. рев. На нараді президій всіх тих організацій постановлено утворити спільний виборчий орган. Блок з партією соціалістів федералістів відкидаєть ся. Від Всеукраїнської Ради робітничих депутатів намічаєть ся 10 кандидатів на Установчі Збори. В звязку з виборами скликає центральний комітет укр. соц. дем. роб. партії IV партійний зїзд до Києва.

Українська соціалдемократія Австрії в часі війни. Під таким заголовком умістила київська „Робітничя Газета“, центральний орган укр. соц. дем. роб. партії Росії, в числі з дня

10 вересня статю Володимира Темницького, в якій автор порушує справу співробітництва в часі війни соціалдемократів з буржуазними партіями.

Статю М. Меленевського п. з. „Союз визволення України й російська революція“ умістила „Робітнича Газета“ в числі з дня 21 вересня с. р.

Український соціалістичний блок у Києві дістав 35.238 голосів (20%) і провів отсих 25 радних (гласних) до київської міської ради (городської думи) членів укр. с.-д. роб. партії: В. Винниченка, С. Тертичного, С. Драгоманова, В. Довженка, Д. Антоновича, М. Ткаченка, А. Тимошенка, І. Вербиленка, Д. Коліуха, П. Хоменка, А. Касяненко, А. Голубенка, П. Понятенка, А. Поцубенка, Л. Чикаленка, А. Авдієнка, а членів укр. партії с.-р. таких: В. Ковалю, А. Ковалеву, І. Вірка, І. Мавського, М. Біляшівського, М. Бондаренка, М. Мирошніченка, А. Шлейченка й В. Ігнатієнка. Один з вибраних радних відступив своє місце М. Поршова (Р. Г.).

Програма соціалістичних курсів Всеукраїнської Ради салдатських депутатів у Києві така: а) теоретична частина: 1. історія народного господарства, капіталізм і соціалізм, 2. національне питання, 3. форми державно-політичного устрою, 4. земельне питання, 5. Україна в минулім і тепер; б) практична частина: 1. сучасні політичні російські й українські партії, 2. Установчі Збори (загальноросійські й українські) та практичні вказівки щодо агітаційної діяльності (Р. Г.).

Всеукраїнський поштово-телеграфічний зїзд у Києві відкрився 2 вересня н. ст. І. Мавський, котрого вибрано предсідателем зїзду, виголосив реферат „Про політичне самоозначення“. 4 вересня обговорено на зїзді справу організації Українського поштово-телеграфічного Союзу. В справі перебування Росії ухвалено федеративну республіку, в справі війни звернути ся до Центральної Української Ради, щоб поробила всі кроки над екликанням соціалістичної пролетарської конференції, котра розв'язала б питання як найскоршого покінчення війни, а в справі Українських Установчих Зборів, що вони повинні виробити статут автономної України, а також умови, на яких Україна приєднується до федерації народів Росії. Далі зїзд зажадав українзації поштово-телеграфічної служби. Всі службовики-Українці все та всюди повинні послугувати ся в слові й письмі виключно українською мовою, не виключаючи й начальства. Українська публіка має в слові й письмі діставати українську відповідь навіть від не-Українця службовика, неукраїнська — по змозі відповідь у своїй мові від Українця-службовика. Зїзд зажадав зорганізування курсів української мови при всіх більших поштово-телеграфічних інституціях, скрізь українських вивісок, написів, українського діловодства, українського прапору для кожної поштово-телеграфічної інституції, вкінці побіч російського напису на всіх переписаних картках, посвідках і блякетках також напису в українській мові. В справі національно-політичного самоозначення ухвалив зїзд таку резолюцію: Щоб надалі доля українського народу ще раз не була зломлена байдужністю широких верств російського громадянства, яку утворило у нас московське культурне та громадське ярмо, треба всі українські справи обороняти через народні українські організації—Центральну Раду та місцеві губернські, повітові, волосні й сільські ради. Уважаючи на те, що кожна нація має право на самоозначення і повинна бути автономною при розв'язці всіх справ в національно-територіальних межах крім справ загально-державного значіння, зїзд признає Центральну Раду найвищим краєвим революційним органом, який має правити Україною.

Українська Гарнізонна Рада Києва. Президія Всеукраїнської Ради військових депутатів з огляду на те, що їй необхідно мати найтісніший зв'язок з Українцями київського гарнізону для облекшення праці над організацією і культурно-просвітною діяльністю поміж Українцями-воєвками, постановила запропонувати Українцям кожної частини негайно приступити до виборів до Української Гарнізональної Ради міста Києва по принципу: одного представника від частини, де Українців менше ніж 200 людей, і двох представників, де Українців більше ніж 200 (Р. Г.).

Другий зїзд інструкторів Центральної Української Ради на Слобожанщині скликано на 25 вересня н. ст. у зв'язку зі скликанням на 27 вересня українського національного зїзду Слобожанщини. Денний порядок зїзду інструкторів такий: 1. Реферати з місць. 2. Вибори до волосних земств. 3. Вибори до російських Установчих Зборів. 4. Вибори до Українських Установчих Зборів. 4. Український національний зїзд Слобожанщини (Р. Г.).

Зїзд інструкторів Української Центральної Ради на Катеринославщині відбув 25 вересня н. ст. в помешканні катеринославського Губернського Комітету Селянської Спідки з отсим денним порядком: 1. Реферати з місць. 2. Вибори до земств. 3. Вибори до Українських Установчих Зборів. 4. Вибори до російських Установчих Зборів. 5. Справи, які можуть виникнути на зїзді (Р. Г.).

Об'єднаний всеукраїнський зїзд представників залізниць і інших шляхів і т-ва „Праця“ почав ся у Києві дня 10 вересня в XIV аудиторії університету св. Володимира. Зїзд уладили такі організації: виконавче бюро 1-го українського залізничного зїзду, Товариство служачих шосейних та водних шляхів і т-во „Праця“. Як доносить „Южный Край“ з 15/IX, зїзд постановив, не чекаючи затвердження правительством генерального секретаря комунікації, — якого, треба знати, навіть нема в списку секретарів, поданім до затвердження, — доручити Українцями Голубовичевим негайно перебрати управу шляхами на Україні в її етнографічних межах.

Харківська „Просвіта“. „Южный Край“ з 16/IX доносить: 14 вересня відбули ся в Дворянськім Домі загальні збори членів харківського українського товариства „Просвіти“ під проводом проф. М. Сумцова. Вислухано реферат голови ради „Просвіти“ — проф. Д. Багалія на тему — „План органічної діяльності Просвіти“. Згідно з сим пляном ухвалено зорганізувати п'ять комісій: 1. Для видання популярних брошур. 2. Для наукових відчитів. 3. Для читання курсів і окремих викладів з українознавства в харківськім народнім університеті. 4. Для уладження читалень в передмістях та в українських відділах при читальнях і комісіях народніх відчитів харківського Товариства грамотности. 5. Для уладження українських вистав у „Народнім Домі“. В засаді постановлено, що „Просвіта“ яко демократична, але безпартійна просвітна інституція в основу своєї видавничої діяльності та навчання українознавства в народнім університеті кластиме не партійні гасла, але освітлене минувшини й сучасного стану України на об'єктивних наукових основах, при чім з програми зовсім не виключають, а на відворот уважають бажаними політичні питання. Потім збори прийняли та ствердили проєкт відкриття ще в біжучім році української гімназії в обсязі підготовчої, першої та другої класи. Вона буде містити ся в гімназії Голубиченка на Ярославській вулиці. Плата за науку 60 до 80 руб. річно, щоб дати можливість послати дітей до гімназії і незаможним класам міського населення.

Дальші вістки про вибори до городських дум на Україні. Д о х в и ц я (на Полтавщині). На виборах до міської думи брало участь 3.572 душі, себто 82% тих, що мали право голосу. На український соціалістичний блок (усд., уср. і укр. трудовики) подано 2.034 голосів. Місця в думі поділяють ся так: українські соціалісти — 14 гласних, рос. соц. блок — 4, сіоністи—3, буржуазійні групи—4. В М и р г о р о д і вибрано від Українців—22, від Жидів—4, від безпартійних—4, соціалістичного блоку—2. — На виборах в р о в е н с ь к у міську думу (на Волині) мав перемогу соціалістичний блок. Соціалісти здобули 24 місця, Українці—7, Жиди—8, останні гуртки по 1—2 місця. — П р о с к у р і в (на Поділлі). Соціалістичний блок враз з Українцями провів 18 гласних, жидівські групи також 18, по польському списку пройшло 8, безпартійних прогресистів—2, решта (4 гласних)—від дрібних гуртків. — М и к о л а ї в. 65 місць узяли с.-р., російські соц. дем., з якими українські с.-д. увійшли в блок, взяли 15, жидівська буржуазія—10, кадети—6. — В Б а х м у т і у. с.д. провели до думи двох гласних. — В Х е р с о н і соціалістичний блок дістав 67 місць на 101 всіх гласних, в тім 15 Українців (Р. Г.).

Вибори до волосних земств. „Рус. Вѣд.“ з 14/IX доносять, що населення місцями ставить ся до виборів без заінтересовання. Навіть в такім культурнім центрі, як московська губернія, процент неприсутніх на виборах був досить значний. Зате на Подтавщині виборча боротьба була така гостра, що там дійшло навіть до експесів.

Прохання про відкриття українських гімназій прислали до генерального секретаря освіти різні українські громади й стани (крім більших міст України, де існують уже гімназії). Прохання прийшли з таких місць: На Київщині: 1) в Київі на Шулявці, 2) Святошин, 3) м. Ржищев, 4) с. Моринці, 5) с. Кирилівка, 6) Маслівка, 7) с. Квітки, 8) м. Чигирин, 8) м. Златошль, 10) с. Шепелічі й 11) с. Дашів. На Полтавщині: 1) Полтава, 2) с. Яблунів, 3) м. Яготин, 4) с. Нехайки, 5) м. Маячка, 6) с. Орлик, 7) с. Жовнин, 8) с. Бурінка, 9) с. Чорнобаї, 10) с. Іркліів, 11) с. Веремівка, 12) м. Мельники, 13) с. Прохорівка і 14) с. Мойсенці. На Поділля: 1) м. Брацлав, 2) с. Дуполова, 2) ст. Вапнярка і 4) с. Жолоби. На Волині: 1) Житомир і 2) с. Вільча та Маліїв. На Харківщині: м. Вовча. На Херсонщині: м. Новий-Буг. На Катеринославщині: 1) м. Павлоград і 2) с. Веселі-Терни. На Чернігівщині: с. Кобища. На Донщині: с. Дмитрівка (таганрозької округи). Таким чином є прохання про відкриття мало не 40 гімназій. Сі прохання посилають сільські та волосні збори, виконавчі комітети, „Просвіти“ та земські управи. Золотоноська земська управа (на Подтавщині) просить, щоб по селах сього повіту відкрито відразу 8 гімназій (Р. Г.).

Зїзд „Просвіт“. Миколаївська „Просвіта“ скликала на 23 й 24 вересня зїзд представників „Просвіт“ для координації спільної роботи, а також для підготовчої роботи до виборів до волосних і повітових народніх управ і до Установчих Зборів (Р. Г.).

Київський політехнічний інститут в таборі чорносотенців. Серед чорносотенних протестів против українізації України слідом за „ученими“ зайдами київського університету пішла рада київського політехнічного інституту. В протесті, надрукованім у „Кієвлянині“, нарікають ся, що український рух має на цілі „відірвати від держави часть території й утворити українську державу“, що „Центральна Рада й Генеральний Секретаріат уже прибрали у відношенню до населення обличчє власти“ й ріжнородними шляхами „притягають до себе народні маси—селянство (на основі земельної справи), учителів, духовенство, залізничників, деякі національні групи і т. ин.“, що „ся акція реально зміцнює, випробовує і збільшує власть новоутворених органів — Центральної Ради й Генерального Секретаріату“. Протест страшить, що в разі здійснення захоплення власти Українцями „відпадає від Росії край з найурожайнішим ґрунтом, з копальними камінного вугля, які дають тепер 3/4 всього добуваного камінного вугля, з багатими покладами руди, соли й інших природних багатств, які забезпечують пишній розцвіт сільського господарства та промисловости. Сей край відзначає ся найвищою в Росії по своїй інтенсивности сільсько-господарською культурою, інтенсивними плянтаціями цукрових буряків, що підтримують розвинений в краю цукровий промисл, який дворить величезний процент усього цукрового промислу держави. Він прилягає до Чорного моря з прекрасними пристанями, а втрачений, відріже решту держави від Чорного моря. Страта сього краю викличе найбільше захитанне державою й може потягти за собою найфатальніші наслідки“ для Росії. З таких мотивів, а ще більше, додамо від себе, зі страху перед очищенням київських найвищих наукових закладів від чорносотенних „учених“, рада київського політехнічного інституту звизає петроградське тимчасове правительство показати „твердість“ власти супротив українського руху.

Рух на Кавказі. „Рѣчь“ з 25 вересня н. ст. доносить з Тифліса під датою 22 вересня: На обєднанім засіданні краєвого, центрального комітетів і виконавчого комітету ради роб. і салдатських депутатів постановлено — з приводу телеграми тимчасового правительства в справі усунення комітетів боротьби

з коріловщиною — повідомити тимчасове правительство, що тимчасовий революційний комітет, функції котрого не можуть уважати ся вичерпаними, не може перервати своєї діяльности. На тімже засіданні по рефераті тимчасового революційного комітету про реорганізацію краєвого закавказького комітету встановлено: зорганізувати замість нього окремих комітет з представників тільки партій соціалдемократів і соціалреволюціонерів, усього в числі 7—8 членів. Представники національних партій не увійдуть у склад комітету. Комітет приступає до виповнення своїх обовязків по затвердженню його тимчасовим правительством і веде акцію доти, доки має довірре краєвого виконавчого комітету. Сі думки прийнято всіма голосами против одного. Крім того постановлено поручити делегації, відкомандированій на демократичний зїзд, провести сю нову організацію через тимчасове правительство й через всеросійський центральний виконавчий комітет рад робітничих, салдатських і селянських депутатів і просити поширення її діяльности на весь Кавказ.

Лісовий Комітет. 18 липня у Київі заклав ся при Генеральнім Секретаріаті для земельних справ Краєвий Лісовий Комітет на пропозицію тодішнього генерального секретаря Б. Маргоса всеукраїнському лісовому зїздови. В склад Лісового Комітету увійшли: голова Комітету М. Шаповал, заступник голови Б. Іваницький, секретарь В. Заїченко-Жадько, члени З. Головянко, О. Макаренко, К. Павлюк, О. Мицюк і І. Лотоцький. Головною метою Лісового Комітету є поліпшення лісової справи на Україні, а через те Лісовий Комітет є консультативним органом при Генеральнім Секретаріаті й розвиває свою роботу в напрямі законотворчім, господарчім, адміністративнім і юридичнім. Першими питаннями, розглянутими Комітетом, були „Тимчасові постанови про охорону лісів на Україні та їх рубанне“, а також утворений „Статут Краєвого Лісового Комітету“ (Р. Г.).

Харківська Військова Українська Рада проти Военного Совіту. Військова Українська Рада в Харкові, вислухавши на зборах реферат Петренка про організацію в Харкові Военного Совіту, в склад котрого не увійшов ніодин представник української революційної демократії, сконстатувала таке: в Харкові українське військо творить коло 50% усіх салдатів. Військова Українська Рада є представницею коло 6500 зорганізованого війська; українська революційна демократія має свою досить численну фракцію в раді робіт. і салд. депутатів. Таким чином ігноруванне такої сили без шкоди для революції неможливе. Протестуючи проти сього, Рада вбачає в сїм нарушенне основних прав української національности й перестерігає російську демократію перед ігноруваннем інтересів українського народу, котрий творить на Харківщині 81% усього населення, і домагає ся, щоб Военний Совіт зреорганізовано та щоб у нього увійшли представники української революційної демократії (Р. Г.).

Херсонщина за прилученням до автономної України. Загальні збори служачих, майстрів, робочих і інших громадян ст. Голта, вислухавши (19 серпня н. ст.) реферат члена залізничної української організаційної комісії, постановили признати У. Ц. Раду своїм найвищим краєвим органом України й домагати ся від тимчасового правительства розповсюдження широкого автономного ладу й на Херсонщину на однакових умовах з усією територією України. Подібні збори ст. Роздільна й Одеса ухвалили аналогічні резолюції (Р. Г.).

Українці й Фінляндці. „Утро Росії“ з 8 вересня подає телеграму ПТА. з Києва під датою 6 вересня: Всеукраїнська Рада одержала від соціалдемократичної фракції фінляндського союму письмо, в котрім ся партія висловлює Раді свободної України щирю подяку за присланий привіт і пересилає бажання успіху в справі свобод.

Зміст: М. Троцький. Політичне положенне в Росії. — Зїзд національностей у Київі. — Російська революція й мир. — М. Грушевський. Якої автономії і федерації хоче Україна. — Новий склад українського міністерства у Київі. — Інструкція Генеральному Секретаріатові на Центральн. Укр. Раді. — Проти поділу України. — В. Темницький. Політичний огляд. — Вісти.

Відповідає за редакцію: Микола Троцький.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.